

Diskussionsunderlag nr 12/2024

Resultat av enkäten Hälsa i skolan enligt undervisningsspråk i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna

Anni Matikka, Christine Söderek, Eetu Ervasti

Vartannat år genomför Institutet för hälsa och välfärd enkäten Hälsa i skolan för att följa upp välbefinnandet bland 10–20-åringar. Resultaten används vid skolor och läroanstalter, i kommuner och välfärdsområden, till exempel för att utveckla tjänster som främjar hälsa och välbefinnande.

Syftet med detta diskussionsunderlag är att granska de nationella resultaten av enkäten Hälsa i skolan 2019–2023 inom den grundläggande utbildningen enligt skolans officiella undervisningsspråk. Skolornas undervisningsspråk delas in i två kategorier: svenskspråkiga skolor (undervisningsspråk svenska) och finskspråkiga skolor (undervisningsspråk finska). Cirka sex procent av eleverna i årskurserna 4 och 5 samt årskurserna 8 och 9 som svarade på enkäten Hälsa i skolan 2019–2023 gick i en svenskspråkig skola.

Granskningen av resultaten fokuserar på indikatorer som Institutet för hälsa och välfärd rekommenderar att används för utveckling av skolornas verksamhet och på resultat där det finns betydande skillnader enligt det officiella undervisningsspråket. Reflektionsavsnittet behandlar de största skillnaderna i resultaten mellan de svenskspråkiga och de finskspråkiga skolorna och eventuella orsaker till dessa. Slutligen ger vi förslag på hur man kan utnyttja resultaten och lyfter fram viktiga områden för fortsatt forskning.

Till läsaren

Enkäten Hälsa i skolan producerar vartannat år aktuell information om elevers välbefinnande, hälsa, skolgång och studier, delaktighet samt tillgång till hjälp och stöd. Resultattjänsten har förnyats så att det är möjligt att granska resultaten skilt för de svenskspråkiga skolornas del från åren 2019–2023. Detta möjliggör att man kan bilda sig en helhetsbild över hur barn och unga i de svenskspråkiga skolorna mår, se på betydande skillnader mellan deras resultat och de finskspråkiga skolornas resultat och jämföra de svenskspråkiga skolornas resultat i olika regioner.

I denna publikation kommer vi att behandla resultaten för eleverna i årskurs 4–5 och årskurs 8–9 i de svenskspråkiga skolorna. Vi kommer att jämföra deras resultat med resultaten i de finskspråkiga skolorna och lyfta fram skillnader enligt undervisningsspråk. Indikatorerna vi valt att granska baserar sig främst på de indikatorer Institutet för hälsa och välfärd rekommenderar att man ser över för att utnyttja i utvecklingen av skolans, kommunens och välfärdsområdets verksamhet. I ett senare skede kommer vi att publicera en motsvarande publikation gällande resultaten för andra stadiets utbildning.

Det här är första gången en sammanställning över helhetsbilden för de svenskspråkiga skolornas del görs och vi hoppas att den kommer att vara utbildningsanordnare, skolor och övriga samarbetsparter till nytta både som informationskälla och som underlag för att se över vilka slags åtgärder som kunde behövas för att stärka barns och ungas välbefinnande i Svenskfinland både nationellt och på ett lokalt plan.

Vi vill tacka alla de elever och utbildningsanordnare som deltagit i datainsamlingen samt de representanter för både skolor, utbildningsanordnare och samarbetsparter som diskuterat resultaten och utnyttjandet av resultaten med oss. Vi hoppas på att de givande diskussionerna kan fortsätta både nationellt och lokalt.

I Helsingfors 07.03.2024

Anni Matikka, Christine Söderek och Eetu Ervasti

Sammandrag

Anni Matikka, Christine Söderek, Eetu Ervasti. Resultat av enkäten Hälsa i skolan enligt undervisningsspråk i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. Institutet för hälsa och välfärd (THL). Diskussionsunderlag 12/2024. 45 sidor. Helsingfors 2024. ISBN 978-952-408-276-1 (nätpublikation)

Material och deltagare. Enkäten Hälsa i skolan är en riksomfattande befolkningsundersökning. Med hjälp av den samlar man in information om barns och ungas hälsa och välbefinnande och om de tjänster som erbjuds barn och unga. Enkäten genomförs som en helhetsundersökning i mars–maj vartannat år. Resultaten används till exempel för att utveckla verksamhetskulturen i skolor och för att anpassa tjänsterna till barn och unga. Denna publikation grundar sig på materialet från enkäten Hälsa i skolan under åren 2019–2023. Det var frivilligt att besvara enkäten, och eleverna svarade anonymt och självständigt på webben. Eleverna fyllde i enkäten klassvis eller gruppvis under lärarens tillsyn på skoltid. I publikationen behandlas svaren från elever i årskurserna 4 och 5 respektive 8 och 9 enligt kön och skolans officiella undervisningsspråk. Indelningen i flickor och pojkar utgår från frågan om officiellt kön som ställs i formuläret. Skolornas undervisningsspråk delas in i två kategorier: svenskspråkiga skolor (undervisningsspråk svenska) och finskspråkiga skolor (undervisningsspråk finska). Den här rapporten omfattar inte de elever som svarade på det lättlästa formuläret, eftersom formuläret i fråga var förkortat och formuleringen av flera av frågorna skilde sig något från dem i det allmänspråkliga formuläret.

Resultat. Eleverna i årskurserna 4 och 5 i de svenskspråkiga skolorna uppgav mer sällan att de kommer bra överens med sina skolkompisar, men de var mer sällan delaktiga i mobbningsituationer än elever i de finskspråkiga skolorna. Eleverna i årskurs 4 och 5 i de svenskspråkiga skolorna deltog mer sällan i planeringen av skolans saker än vad eleverna i de finskspråkiga skolorna gjorde. Det var vanligare att eleverna i årskurs 4 och 5 i de svenskspråkiga skolorna hade åtminstone lindrig ångest jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna, och det var vanligare att de upplevt psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna jämfört med upplevelserna hos elever i de finskspråkiga skolorna. Det var vanligare att eleverna i årskurs 4 och 5 i de svenskspråkiga skolorna upplevde att lärarna ofta är intresserade av hur eleven mår och att de hade en möjlighet att diskutera sådant som tynger dem med en vuxen i skolan jämfört med upplevelserna hos elever i de finskspråkiga skolorna. Eleverna i årskurs 8 och 9 i de svenskspråkiga skolorna hade mer sällan blivit mobbade eller deltagit i mobbning jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna, medan upplevelser av diskriminering i skolan eller på fritiden var vanligare hos elever i de svenskspråkiga skolorna jämfört med upplevelserna hos eleverna i de finskspråkiga skolorna. Eleverna i årskurs 8 och 9 i de svenskspråkiga skolorna upplevde mer sällan att dialogen med föräldrarna var bra än vad eleverna i de finskspråkiga skolorna gjorde, och det var vanligare att elever i de svenskspråkiga skolorna hade utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna jämfört med upplevelserna hos elever i de finskspråkiga skolorna. Eleverna i årskurs 8 och 9 i de svenskspråkiga skolorna upplevde mer sällan att de fått hjälp och stöd för sitt välmående av yrkesutbildade personer inom elevvårdstjänsterna än eleverna i de finskspråkiga skolorna, trots att det var vanligare att de besökt elevvårdstjänsternas mottagningar. Ytterligare forskning behövs, särskilt om våldserfarenheter och upplevelser av elevvårdstjänsterna.

Nyckelord: Enkäten Hälsa i skolan, barn, unga, välbefinnande, skola, svenskspråkig

Tiivistelmä

Anni Matikka, Christine Söderek, Eetu Ervasti. Resultat av enkäten Hälsa i skolan enligt undervisningsspråk i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna [Kouluterveyskysely opetuskielen mukaan ruotsinkielisissä ja suomenkielisissä kouluissa]. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpäperi 12/2024. 45 sivua. Helsinki 2024. ISBN 978-952-408-276-1 (verkkojulkaisu)

Aineisto ja osallistujat. Kouluterveyskysely on koko maan kattava väestötutkimus, jolla kerätään tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja palveluista. Tutkimus toteutetaan kokonaistutkimuksena maaliskuukokouksessa joka toinen vuosi. Tuloksia hyödynnetään esimerkiksi koulujen toimintakulttuurin kehittämiseksi ja palvelujen kohdentamisessa lapsille ja nuorille. Tämä julkaisu perustuu Kouluterveyskyselyn aineistoon vuosilta 2019–2023. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja oppilaat vastasivat kyselyyn anonyymisti ja itsenäisesti netissä. Oppilaat täyttivät kyselyn luokittain tai ryhmittäin koulupäivän aikana opettajan valvonnassa. Julkaisussa tarkastellaan perusopetuksen 4. ja 5. luokkien oppilaiden sekä 8. ja 9. luokkien oppilaiden vastauksia sukupuolittain ja koulun virallisen opetuskielen mukaan. Jaottelu tyttöihin ja poikiin perustuu lomakkeella kysytyyn viralliseen sukupuoleen. Oppilaitoksen opetuskieltä tarkastellaan kaksiluokkaisena: ruotsinkieliset koulut (opetuskieli ruotsi) ja suomenkieliset koulut (opetuskieli suomi). Selkokielisellä lomakkeella vastanneet oppilaat eivät ole mukana tässä raportissa, koska kyseinen lomake oli lyhennetty ja useiden kysymysten muotoilu erosi hieman yleiskielisestä lomakkeesta.

Tulokset. Ruotsinkielisten koulujen 4. ja 5. luokkien oppilaat ilmoittivat harvemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilaat, että he tulevat hyvin toimeen koulukavereiden kanssa, mutta he olivat kuitenkin olleet osallisina koulukiusaamistilanteissa harvemmin kuin muut. Ruotsinkielisten koulujen 4. ja 5. luokan oppilaat osallistuivat koulun asioiden suunnitteluun harvemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilaat. Ruotsinkielisten koulujen 4. ja 5. luokan oppilailla oli vähintään lievää ahdistusoireilua yleisemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilailla, ja he olivat kokeneet vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa selvästi yleisemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilaat. Ruotsinkielisten koulujen 4. ja 5. luokan oppilaat kokivat suomenkielisten koulujen oppilaita yleisemmin, että opettajat ovat usein kiinnostuneita siitä, mitä oppilalle kuuluu, ja että heillä on mahdollisuus keskustella koulussa aikuisen kanssa mieltä painavista asioista. Ruotsinkielisten koulujen 8. ja 9. luokan oppilaat olivat osallisina koulukiusaamistilanteissa harvemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilaat, mutta olivat kokeneet syrjintää koulussa tai vapaa-ajalla suomenkielisten koulujen oppilaita yleisemmin. Ruotsinkielisten koulujen 8. ja 9. luokan oppilaat kokivat keskusteluyhteyden vanhempiensa kanssa hyväksi harvemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilaat, ja he olivat kokeneet vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten henkistä väkivaltaa suomenkielisten koulujen oppilaita yleisemmin. Ruotsinkielisten koulujen 8. ja 9. luokan oppilaat kokivat saaneensa apua ja tukea hyvinvointiinsa opiskeluhuollon ammattilaisilta harvemmin kuin suomenkielisten koulujen oppilaat, vaikka he ilmoittivat käyneensä opiskeluhuollon vastaanotoilla yleisemmin. Lisätutkimusta tarvitaan erityisesti väkivaltakokemuksista sekä kokemuksista opiskeluhuollosta.

Avainsanat: Kouluterveyskysely, lapset, nuoret, hyvinvointi, koulu, ruotsinkielinen

Abstract

Anni Matikka, Christine Söderek, Eetu Ervasti. Resultat av i enkäten Hälsa i skolan enligt undervisningsspråk i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna [The results of the School Health Promotion Study by language of instruction in Swedish-speaking and Finnish-speaking schools]. Finnish Institute for Health and Welfare (THL). Discussion Paper 12/2024. 45 pages. Helsinki, Finland 2024. ISBN 978-952-408-276-1 (online publication)

Data and participants. The School Health Promotion Study is a population study that covers the entire country and collects information on the well-being, health and service use of children and young people. The study is carried out as a census study between March and May every two years. The results are utilised in areas such as the development of the operational culture of schools and targeting services for children and young people. This publication is based on the data of the School Health Promotion Study for the period 2019–2023. Responding to the survey was voluntary and the pupils responded to it anonymously and independently online. The pupils filled out the questionnaire in classes or groups under the supervision of a teacher during the school day. In this publication, we look at the responses of pupils in grades 4 and 5 and pupils in grades 8 and 9 of basic education by gender and by official language of instruction of the school. The categorising of boys and girls is based on the question in the form which asks the pupil for their official gender. The language of instruction of the school is examined by using two categories: Swedish-speaking schools (language of instruction Swedish) and Finnish-speaking schools (language of instruction Finnish). The pupils who responded to the plain language version of the survey are not included in this report, as this form was shorter and several of the questions were posed in a slightly different way.

Results. Pupils in grades 4 and 5 of Swedish-speaking schools reported less commonly than pupils of Finnish-speaking schools that they get along well with their schoolmates. However, they had been party to situations involving bullying at school less often than other pupils. Participation of pupils in grades 4 and 5 in the planning of things at school was less common in Swedish-speaking schools than in Finnish-speaking schools. Pupils in grades 4 and 5 of Swedish-speaking schools had at least mild symptoms of anxiety more commonly than pupils of Finnish-speaking schools and they had been subjected to mental abuse by their parents or other adult carers significantly more common than pupils in Finnish-speaking schools. Pupils in grades 4 and 5 of Swedish-speaking schools felt more commonly than pupils in Finnish-speaking schools that teachers are often interested in how the pupil is doing and that they have an opportunity to discuss matters weighing on their mind with an adult at school. Pupils in grades 8 and 9 of Swedish-speaking schools were party to situations involving bullying at school less common than pupils of Finnish-speaking schools but had experienced discrimination at school or in their free time more common than pupils in Finnish-speaking schools. Pupils in grades 8 and 9 of Swedish-speaking schools found communication with their parents good less common than pupils of Finnish-speaking schools and they had been subjected to mental abuse by their parents or other adult carers more common than pupils in Finnish-speaking schools. Pupils in grades 8 and 9 of Swedish-speaking schools felt that they had received help and support for their well-being from pupil welfare professionals less commonly than pupils of Finnish-speaking schools although they reported that they had had appointments in pupil welfare more commonly. Further research is required especially on experiences of violence and experiences of pupil welfare.

Keywords: School Health Promotion Study, children, young people, well-being, school, Swedish-speaking

Innehåll

Till läsaren	2
Sammandrag.....	3
Tiivistelmä	4
Abstract	5
Innehåll	6
Resultat av enkäten Hälsa i skolan utifrån undervisningsspråk.....	7
Material och metoder	8
Resultat	10
Resultat för eleverna i årskurs 4 och 5	10
Den egna skolgången	10
Erfarenheter av skolgemenskapen	11
Vardagsvanor som påverkar skolgången	15
Erfarenheter av elevvårdstjänsterna	17
Hobbyer och vänner.....	18
Hälsa och psykiskt välmående	19
Våld	21
Resultat för eleverna i årskurs 8 och 9	23
Den egna skolgången	23
Erfarenheter av skolgemenskapen	25
Vardagsvanor som påverkar skolgången	28
Erfarenheter av elevvårdstjänsterna	30
Vänner, familj och hobbyer	34
Hälsotillstånd och ork	35
Trakasserier och våld	36
Reflektioner.....	40
Skillnader i resultaten	40
En jämförelse av resultaten i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna samt några utvecklingstrender	40
Att utnyttja resultaten i skolan och kommunen.....	43
Slutord	44
Referenser	45

Resultat av enkäten Hälsa i skolan utifrån undervisningsspråk

Vartannat år producerar enkäten Hälsa i skolan uppföljningsdata om barns och ungas välbefinnande som kan jämföras med hela landet, mellan välfärdsområdena, kommunerna, skolorna och läroanstalterna. Resultaten för hela landet ger en helhetsbild av fenomen relaterade till välbefinnande under enkätåret och på lång sikt. Resultaten av enkäten Hälsa i skolan kan användas på ett mångsidigt sätt för att utveckla verksamheten i skolor, vid läroanstalter, i kommuner och välfärdsområden.

Material och metoder

Detta diskussionsunderlag grundar sig på enkäten Hälsa i skolan som genomförs vartannat år. Enkäten Hälsa i skolan genomförs som en helhetsundersökning där målgruppen är elever i årskurs 4 och 5 (från 2017) och elever i årskurs 8 och 9 i den grundläggande utbildningen (från 1996), första och andra årets studerande i gymnasierna (från 1999) och första och andra årets studerande vid yrkesläroanstalterna (från 2008). I detta diskussionsunderlag granskas resultaten för elever i årskurs 4 och 5 samt för elever i årskurs 8 och 9 i den grundläggande utbildningen. Resultaten granskas utifrån skolans officiella undervisningsspråk. Skolans undervisningsspråk indelas i två kategorier: svenskspråkiga skolor (undervisningsspråk svenska) och finskspråkiga skolor (undervisningsspråk finska). Klassificeringen grundar sig på skolans [undervisningsspråk](#) som Statistikcentralen fastställt. Uppgiften om skola och undervisningsspråk ingår i elevens deltagarkod, som Institutet för hälsa och välfärd skapat. Cirka sex procent av eleverna i årskurserna 4 och 5 samt årskurserna 8 och 9 som svarade på enkäten Hälsa i skolan 2019–2023 gick i en svenskspråkig skola. Andelen elever inom den grundläggande utbildningen som svarat vid de svenskspråkiga skolorna och deras antal beskrivs i [tabellerna 1–2 på webbplatsen för enkäten Hälsa i skolan](#). År 2023 samlades uppgifterna från enkäten Hälsa i skolan in i årskurserna 4 och 5 i den grundläggande utbildningen mellan den 1 mars och den 14 april och i årskurserna 8 och 9 i den grundläggande utbildningen mellan den 3 april och den 12 maj. År 2023 deltog 95 523 personer i årskurserna 4 och 5 i den grundläggande utbildningen och 87 147 i årskurserna 8 och 9 i den grundläggande utbildningen och materialet omfattade 77 procent av alla elever i årskurserna 4 och 5 i den grundläggande utbildningen och 70 procent av eleverna i årskurserna 8 och 9 på fastlandet och på Åland. Antalet svarande från tidigare enkätår och uppgifter om materialets täckning beskrivs på [webbplatsen för enkäten Hälsa i skolan](#).

Enkäten Hälsa i skolan genomförs som en anonym webbenkät som fylls i självständigt. Elever fyllde i enkäten i klassen eller i gruppen under skoldagen. Läraren delade ut svarskoderna till eleverna och övervakade dem medan de besvarade enkäten. En lektion hade reserverats för att besvara enkäten. Det var frivilligt för elever att besvara den. Enkäten kunde besvaras på finska, svenska, engelska, ryska eller nordsamiska. På finska och svenska fanns också korta lättlästa blanketter för de elever som hade betydande svårigheter med läsförståelse. Läraren som ansvarade för att genomföra enkäten beslutade vilka som svarade på det lättlästa formuläret. Resultaten för de som svarade på det lättlästa formuläret ingår inte i detta diskussionsunderlag, eftersom de lättlästa formulärens var mycket korta och frågorna var formulerade på ett annat sätt än jämfört med de allmänspråkliga formulärens. Skolorna och läroanstalterna informerade på förhand vårdnadshavarna om enkäten och de gavs möjlighet att förbjuda sitt barn under 15 år att delta. Resultaten grundar sig på de uppgifter som de svarande själva uppgett. Det är möjligt att en del av svaren har förskönats, dolts eller överdrivits till exempel i känsliga frågor. Under tidsserien eller vid regionala jämförelser kan man anta att betydelsen av sådana felkällor förblir ungefär densamma.

Det finns även en möjlighet att icke trovärdiga svar ingår i materialet som samlats in av de unga. I materialet för 2023 strävade man efter att identifiera icke trovärdiga respondenter som besvarar vissa frågor med extrema svarsalternativ. Unga som uppgav att de inte alls klarar av att se, höra, gå, lära sig, komma ihåg eller koncentrera sig, kan på grund av dessa begränsningar inte ha besvarat enkäten självständigt. Det ansågs också icke trovärdigt att respondenten inte en enda gång under skolveckan äter frukost, skollunch, middag, kvällsmål eller mellanmål. Unga som besvarade båda de ovan nämnda frågorna på ett icke trovärdigt sätt (n=368) avlägsnades från materialet för årskurserna 8 och 9 i den grundläggande utbildningen 2023. Bland eleverna i årskurs 4 och 5 i den grundläggande utbildningen observerade man inte att frågor besvarades med motsvarande extrema svarsalternativ.

Enkäten omfattar inte barn och unga som på enkät dagen är frånvarande från skolan till exempel på grund av sjukdom, resa eller olovlig frånvaro, barn med grav funktionsnedsättning eller som deltar i hemundervisning samt unga som går i utbildning som handleder för examensutbildning.

Granskningen av resultaten fokuserar på indikatorer som forskargruppen med ansvar för enkäten Hälsa i skolan rekommenderar att utnyttjas i utvecklingen av skolornas verksamhet och på resultat där det finns

betydande skillnader utifrån det officiella undervisningsspråket. Indikatorbeskrivningarna och beräkningen av dem finns på [webbplatsen för enkäten Hälsa i skolan](#).

Även om skillnaderna granskas utifrån det officiella undervisningsspråket bör tolkningen av resultaten även ta hänsyn till att eventuella skillnader också kan förklaras av regionala faktorer, eftersom största delen av de svenskspråkiga skolorna ligger på väst- eller sydkusten. Likaså finns det skillnader i de svenskspråkiga skolornas resultat, till exempel i resultaten mellan de olika välfärdsområdena. Dessa skillnader är i huvudsak liknande som i jämförelse med hela landets resultat.

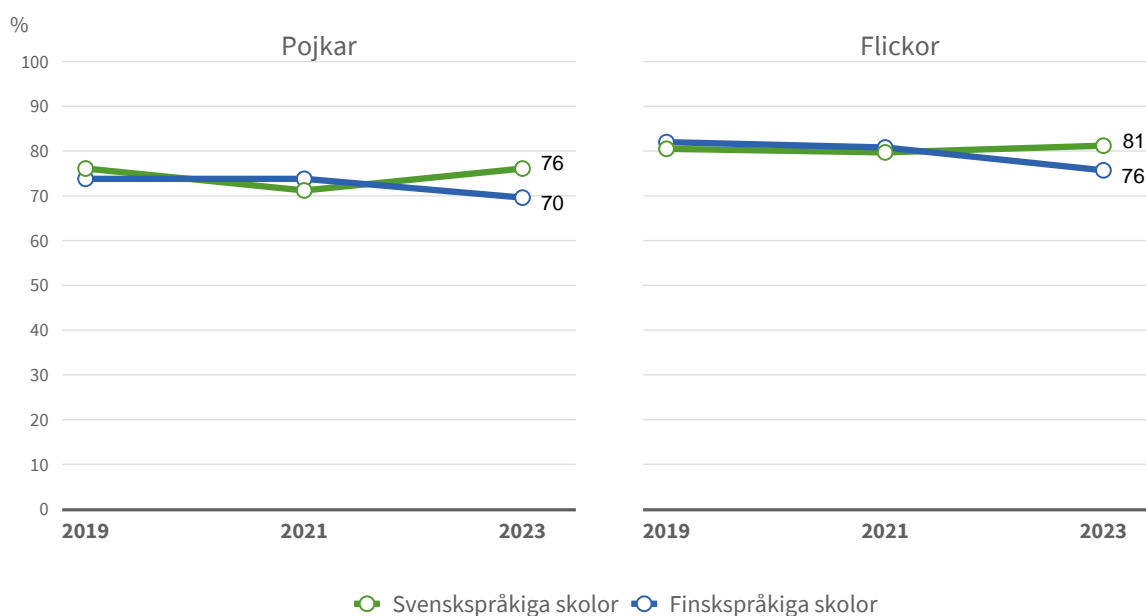
Resultat

Resultat för eleverna i årskurs 4 och 5

Eleverna i årskurserna 4 och 5 i de svenskspråkiga skolorna uppgav mer sällan än eleverna i de finskspråkiga skolorna att de kommer bra överens med sina skolkompisar. De var mer sällan delaktiga i mobbningssituationer än andra. Eleverna i årskurs 4 och 5 i de svenskspråkiga skolorna deltog mer sällan i planeringen av skolans saker än vad eleverna i de finskspråkiga skolorna gjorde. Det var vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade åtminstone lindrig ångest jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna, och det var betydligt vanligare att de hade upplevt psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna jämfört med upplevelserna hos elever i de finskspråkiga skolorna. Det var vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna upplevde att lärarna ofta är intresserade av hur de mår och att de har möjlighet att diskutera sådant som tynger dem med en vuxen i skolan jämfört med upplevelserna hos eleverna i de finskspråkiga skolorna.

Den egna skolgången

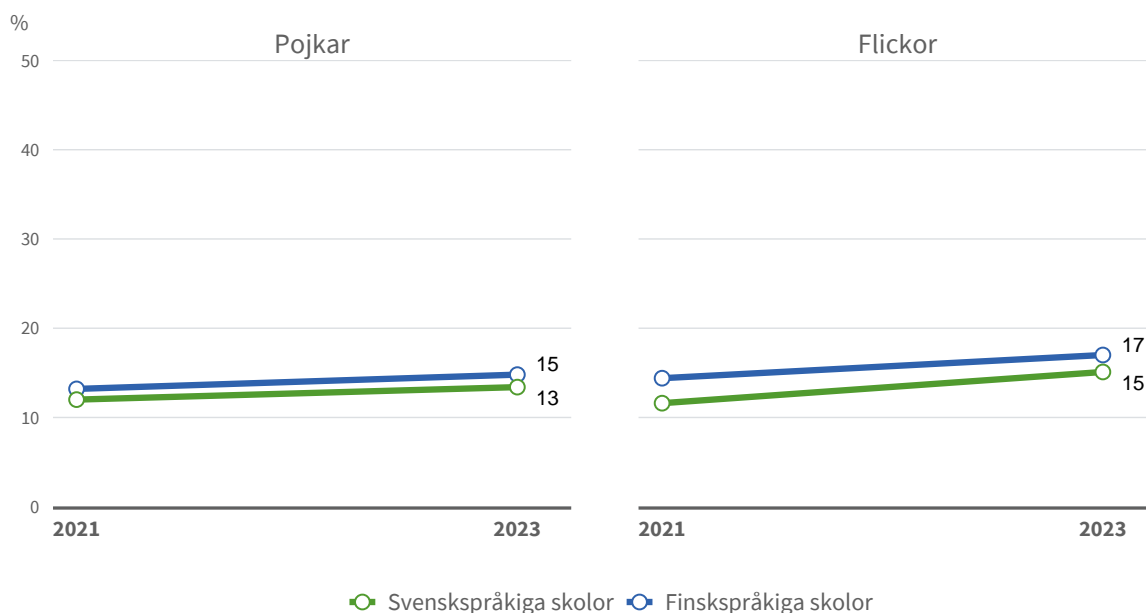
Det fanns inga stora skillnader i andelen elever i årskurs 4 och 5 som tyckte om att gå i skolan under åren 2019–2021 utifrån skolans undervisningsspråk, men år 2023 var det vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna tyckte om att gå i skolan (figur 1). År 2023 svarade 76 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna och 70 procent av pojkarna i de finskspråkiga skolorna att de tycker om att gå i skolan. För flickornas del var motsvarande andelar 81 procent i de svenskspråkiga skolorna och 76 procent i de finskspråkiga skolorna.

Figur 1. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som tyckt om att gå i skolan åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Andelen elever som upplevde skolentusiasm minskade med några procentenheter både i de svenskspråkiga och i de finskspråkiga skolorna från och med år 2021. År 2023 upplevde 34–37 procent av pojkarna och 44–45 procent av flickorna skolentusiasm. Med skolentusiasm avses till exempel att det känns bra att inleda skolarbetet på morgonen eller att man kan glömma allt runt omkring när man utför skoluppgifter.

Skolgången kan också vara förknippad med skolutmattning, som hade blivit något vanligare sedan 2021 oberoende av undervisningsspråk (figur 2). År 2023 upplevde 13–15 procent av pojkarna och 15–17 procent av flickorna skolutmattning. Skolutmattning kartlades genom att fråga hur ofta eleverna har upplevt att de drunknat i skolarbete, sover dåligt på grund av saker i skolan, känner att de tappar intresset för skolan, funderar på om deras skolgång har någon betydelse eller känner att de inte klarar av samma saker i skolarbetet som tidigare.

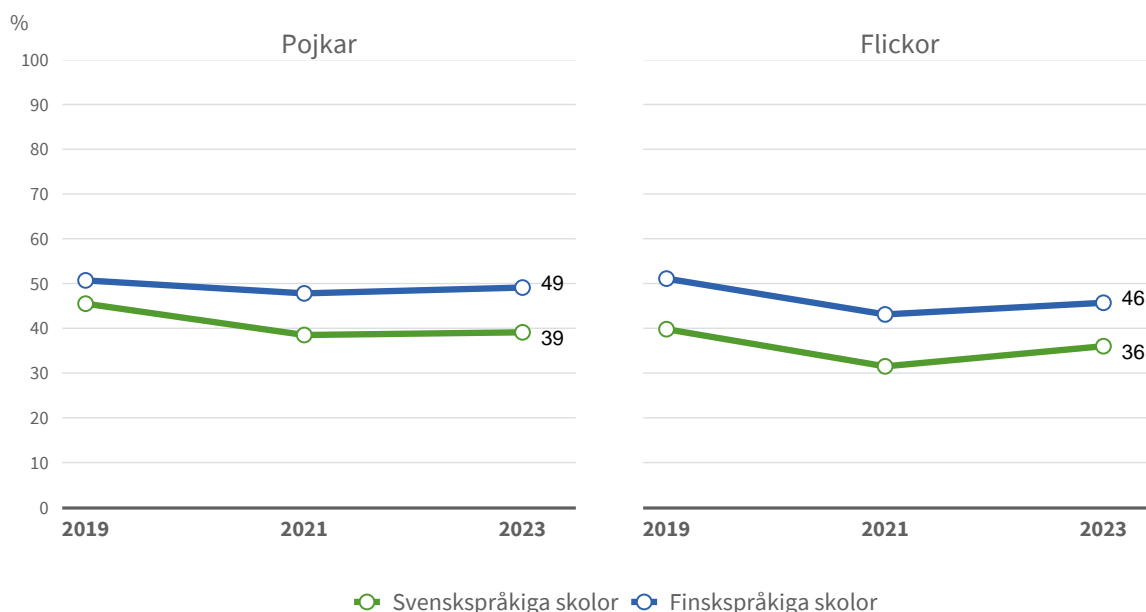
Figur 2. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som upplevt skolutmattning åren 2021–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Andelen elever med stora svårigheter att läsa, räkna eller skriva var nästan densamma (3–5 %) vid de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna, och ingen betydande förändring hade skett i andelen under åren 2019–2023.

Erfarenheter av skolgemenskapen

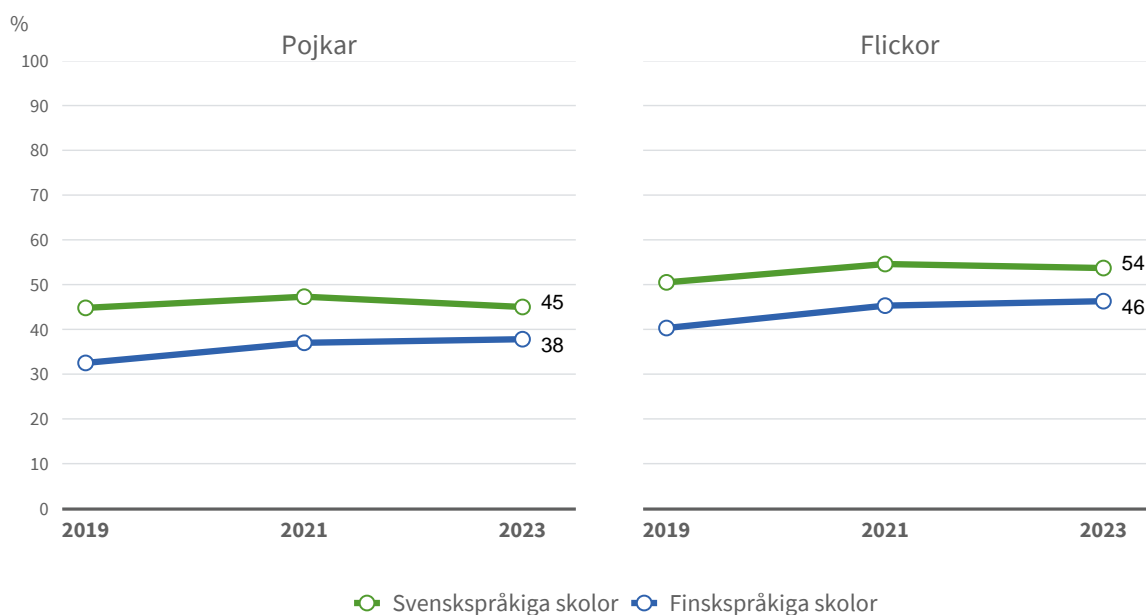
Andelen elever som svarade att det ofta var lugnt i klassen ökade något från 2019 till 2021 och minskade igen år 2023. Det fanns inga betydande skillnader i andelarna utifrån skolans undervisningsspråk. Det var lite vanligare att pojkarna upplevde att det var lugnt i klassen jämfört med flickorna. År 2023 svarade 29–32 procent av pojkarna och 25–26 procent av flickorna att det ofta var lugnt i klassen. Det var också vanligare att pojkarna vågade säga sin åsikt i klassen jämfört med flickorna, och det fanns inga betydande skillnader i andelarna utifrån undervisningsspråket. År 2023 svarade 61–62 procent av pojkarna och 42–45 procent av flickorna att de vågar säga sin åsikt i klassen.

Andelen elever som var med och planerade saker i skolan minskade oberoende av undervisningsspråk från 2019 till 2021 och ökade något 2023, men inte till samma nivå som 2019 (figur 3). I de svenskspråkiga skolorna var det mindre vanligt att eleverna varit med och planerat saker i skolan jämfört med resultaten i de finskspråkiga skolorna. Det var minst vanligt att flickor i svenskspråkiga skolor varit med och planerat saker i skolan (36 % jämfört med 46 % av flickorna i de finskspråkiga skolorna, 39 % av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna och 49 % av pojkarna i de finskspråkiga skolorna).

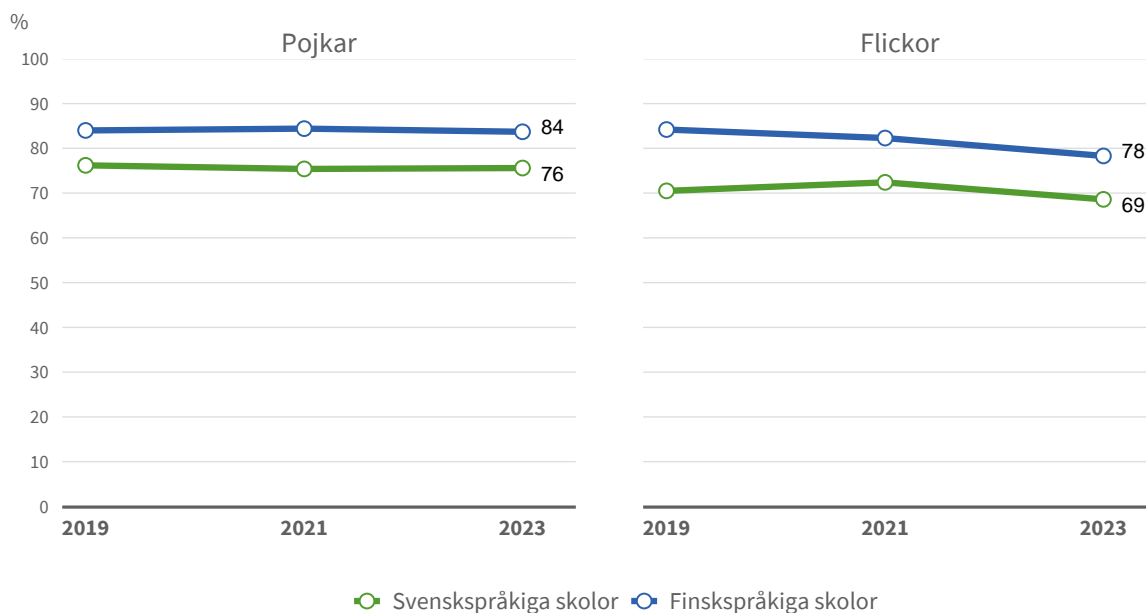
Figur 3. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som varit med och planerat skolans saker åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Andelen elever som svarade att lärarna ofta är intresserade av hur eleven mår ökade något oberoende av undervisningsspråk från 2019 till 2021, men ökningen fortsatte inte från 2021 till 2023 (figur 4). I de svenskspråkiga skolorna var andelarna under alla år större än i de finskspråkiga skolorna. Det var vanligare att flickorna upplevde att lärarna var intresserade av hur de mår jämfört med pojkarna, oberoende av undervisningsspråket. År 2023 upplevde 54 procent av flickorna och 45 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna och 46 procent av flickorna och 38 procent av pojkarna i de finskspråkiga skolorna att lärarna var intresserade av hur eleven mår.

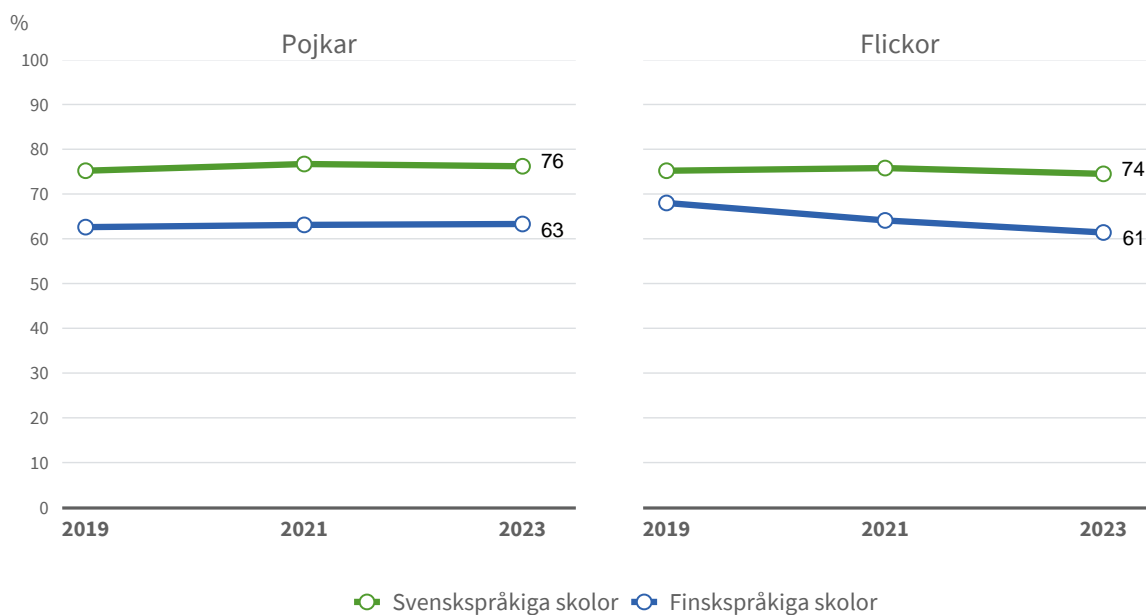
Figur 4. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som upplevt att lärarna ofta är intresserade av hur eleven mår åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Det fanns inga betydande skillnader i elevernas upplevelser av att komma bra överens med lärarna utifrån undervisningsspråket. Det var vanligare att flickorna svarade att de kommer bra överens med lärarna jämfört med pojkarna. År 2023 svarade 81–84 procent av flickorna och 72–73 procent av pojkarna att de kommer bra överens med lärarna. Däremot fanns det skillnader i hur man kom överens med skolkompisarna utifrån skolans undervisningsspråk (figur 5). Det var vanligare att pojkarna upplevde att de kom bra överens med skolkompisarna jämfört med flickorna. Flickor i de svenskspråkiga skolorna svarade mer sällan (69 %) än de andra grupperna att de kommer bra överens med skolkompisarna. Motsvarande andel bland pojkarna i de svenskspråkiga skolorna var 76 procent och i de finskspråkiga skolorna var 78 procent av flickorna och 84 procent av pojkarna.

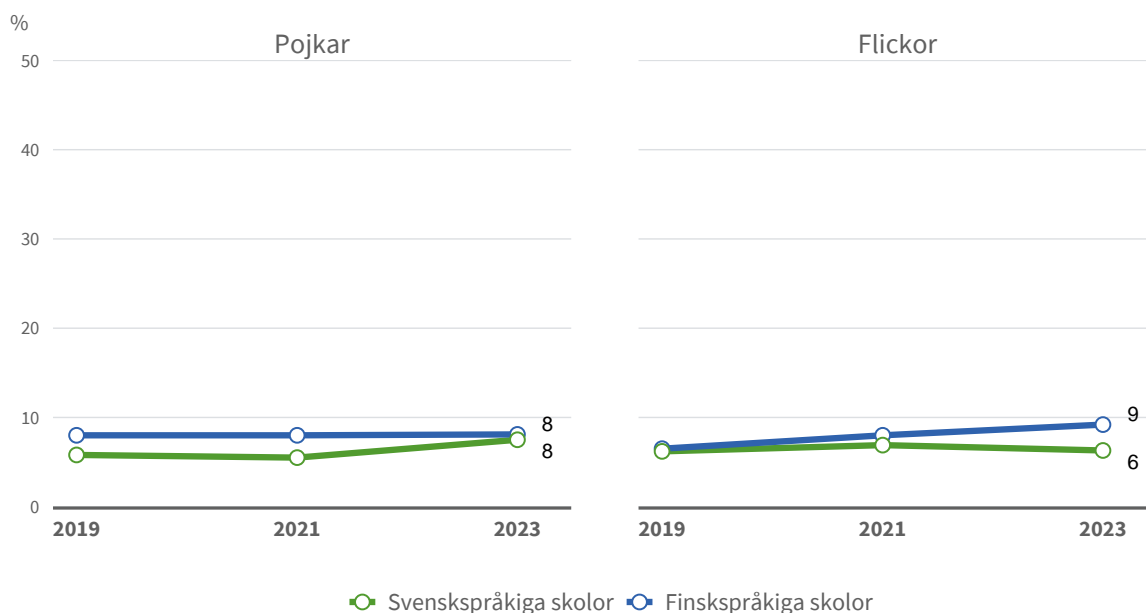
Figur 5. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som kommit bra överens med skolkompisarna åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Få barn (3–5 %) kände sig ensamma på rasterna oberoende av skolans undervisningsspråk och det hade inte skett någon betydande förändring i andelarna under åren 2019–2023. Upplevelser av mobbning var mer sällsynta i de svenskspråkiga skolorna än i de finskspråkiga skolorna (figur 6). År 2023 svarade 74–76 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna att de inte alls hade blivit mobbade i skolan under terminen. Motsvarande andel i de finskspråkiga skolorna var 61–63 procent.

Figur 6. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som inte alls hade blivit mobbade i skolan under terminen åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

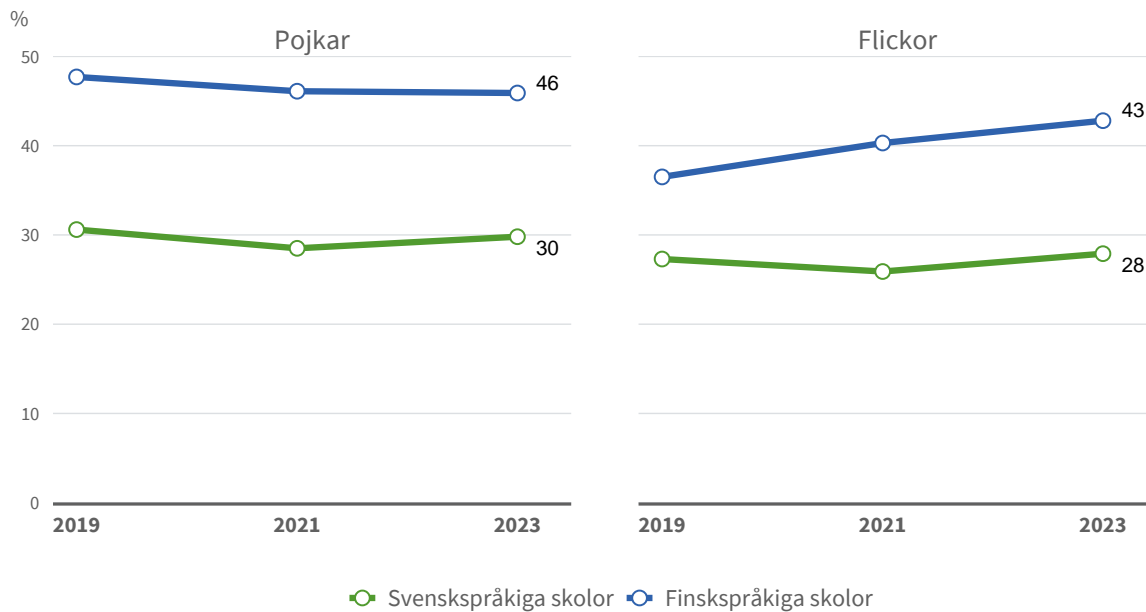
År 2023 blev 8 procent av pojkarna i såväl svenskspråkiga som finskspråkiga skolor mobbade minst en gång i veckan (figur 7). Det var vanligare att flickor blev mobbade minst en gång i veckan i de finskspråkiga skolorna (9 %) än i de svenskspråkiga (6 %).

Figur 7. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som blivit mobbade minst en gång i veckan åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade mer sällan blivit mobbade eller deltagit i mobbning i skolan än eleverna i de finskspråkiga skolorna (figur 8). Under granskningsperioden uppgav 26–31 procent av dem

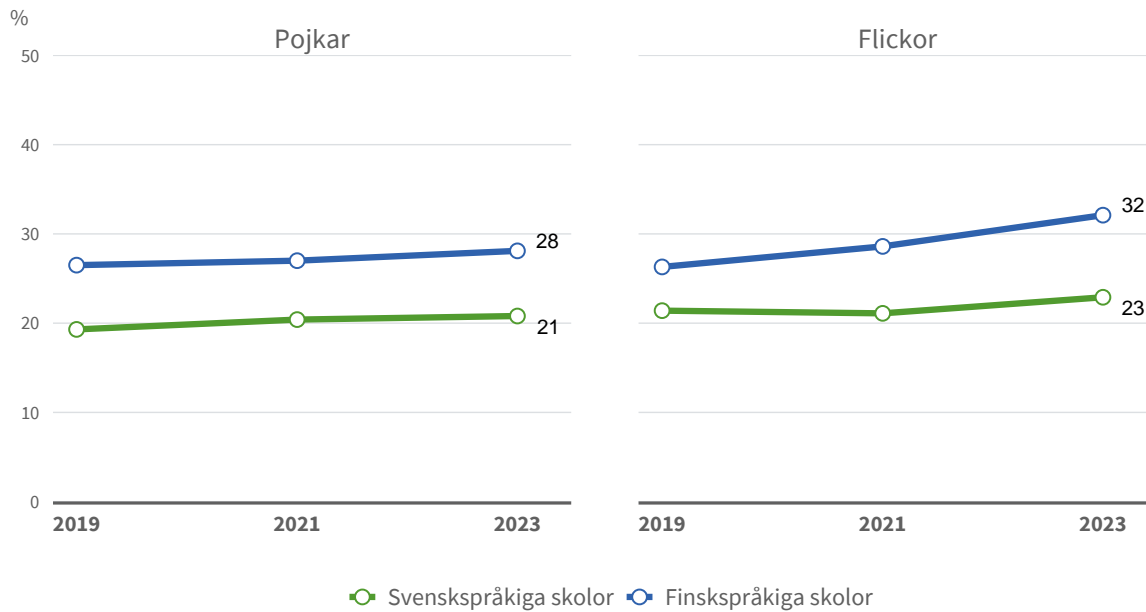
att de blev mobbade eller deltog i mobbning i skolan under terminen, medan motsvarande andel i de finskspråkiga skolorna var 37–48 procent.

Figur 8. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som blev mobbade eller deltog i mobbning i skolan under terminen åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Vardagsvanor som påverkar skolgången

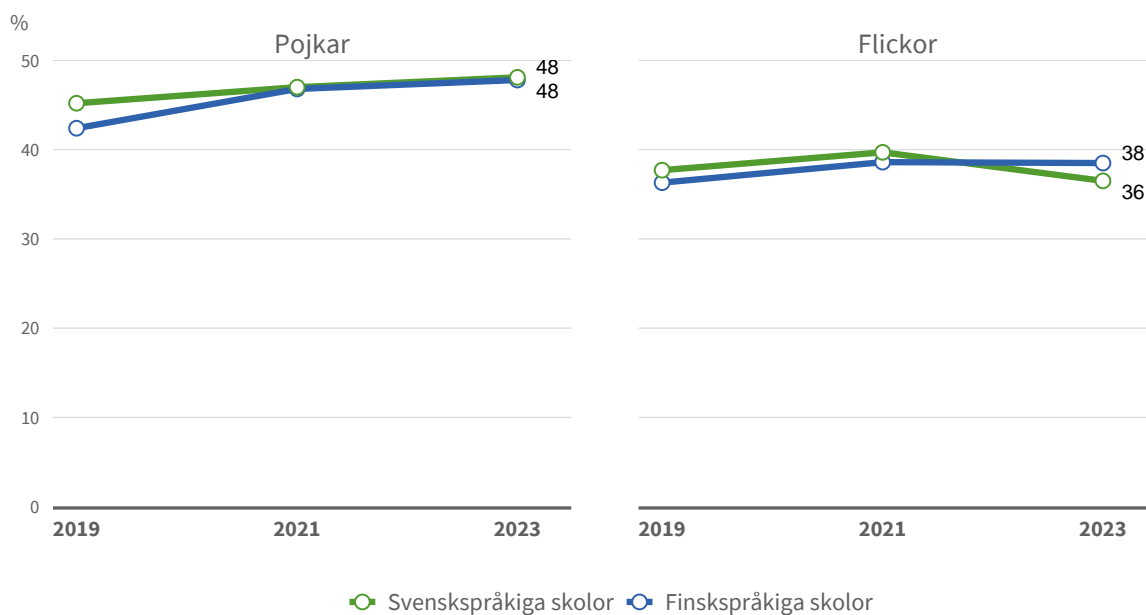
Det har blivit något vanligare att låta bli att äta frukost både i de svenskspråkiga och i de finskspråkiga skolorna sedan 2019 (figur 9). Det var ovanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna lät bli att äta frukost jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna. År 2023 svarade 21–23 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna och 28–32 procent av eleverna i de finskspråkiga skolorna att de inte äter frukost varje vardagsmorgon.

Figur 9. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som inte åt frukost varje vardagsmorgon granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Att äta huvudrätten i skolan under alla skoldagar hade blivit något mer sällsynt sedan 2021 och var något mer sällsynt i de svenskspråkiga skolorna än i de finskspråkiga skolorna. I de svenskspråkiga skolorna svarade 68 procent av pojkarna och 65 procent av flickorna att de äter huvudrätten i skolan alla skoldagar. I de finskspråkiga skolorna var motsvarande andelar 71 procent av pojkarna och 68 procent av flickorna.

I genomsnitt upplevde vart tionde barn att de inte sov tillräckligt oberoende av kön och skolans undervisningsspråk. Det förekom inga betydande förändringar i andelarna jämfört med resultaten år 2021. Alla 7–17-åringar rekommenderas minst 60 minuter mångsidig, rask och ansträngande motion per dag (Undervisnings- och kulturministeriet, 2021). Det var vanligare att pojkarna rörde på sig minst en timme per dag jämfört med flickorna vid såväl svenskspråkiga som finskspråkiga skolor (figur 10). Jämfört med 2019 hade det också blivit vanligare att pojkarna både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna rörde på sig enligt rekommendationerna (från 42–45 procent till 48 procent). Det blev också något vanligare att flickor i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna rörde på sig enligt rekommendationen från 2019 till 2021 (från 36–38 procent till 39–40 procent), men andelen minskade därefter något i de svenskspråkiga skolorna och var 36 procent av flickorna år 2023.

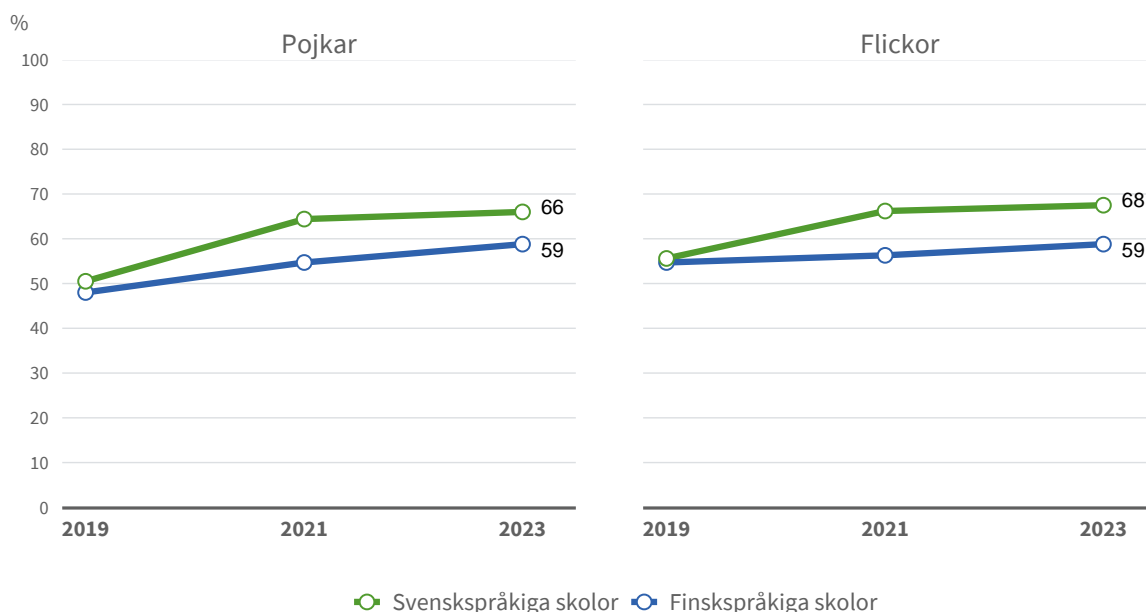

Figur 10. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som rört på sig minst en timme per dag åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Det var ovanligt att barnet ofta inte hade ätit eller sovit på grund av nätet, men fenomenet hade blivit något vanligare särskilt bland flickor oberoende av skolans undervisningsspråk. År 2023 svarade 5–7 procent av barnen att de ofta inte har ätit eller sovit på grund av nätet.

Erfarenheter av elevvårdstjänsterna

Fler elever än tidigare upplevde både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna att det i skolan finns möjlighet att prata med en vuxen om sådant som tynger sinnet (år 2019 48–56 %, år 2023 59–68 %) (figur 11). Det var vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna upplevde att de hade möjlighet att prata med en vuxen i skolan om sådant som tynger sinnet jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna. År 2023 upplevde 66–68 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna och 59 procent av eleverna i de finskspråkiga skolorna att de hade möjlighet att prata om sådant som tynger sinnet med en vuxen i skolan.

Figur 11. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som upplevt att de har möjlighet att prata med en vuxen i skolan om sådant som tynger sinnet åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

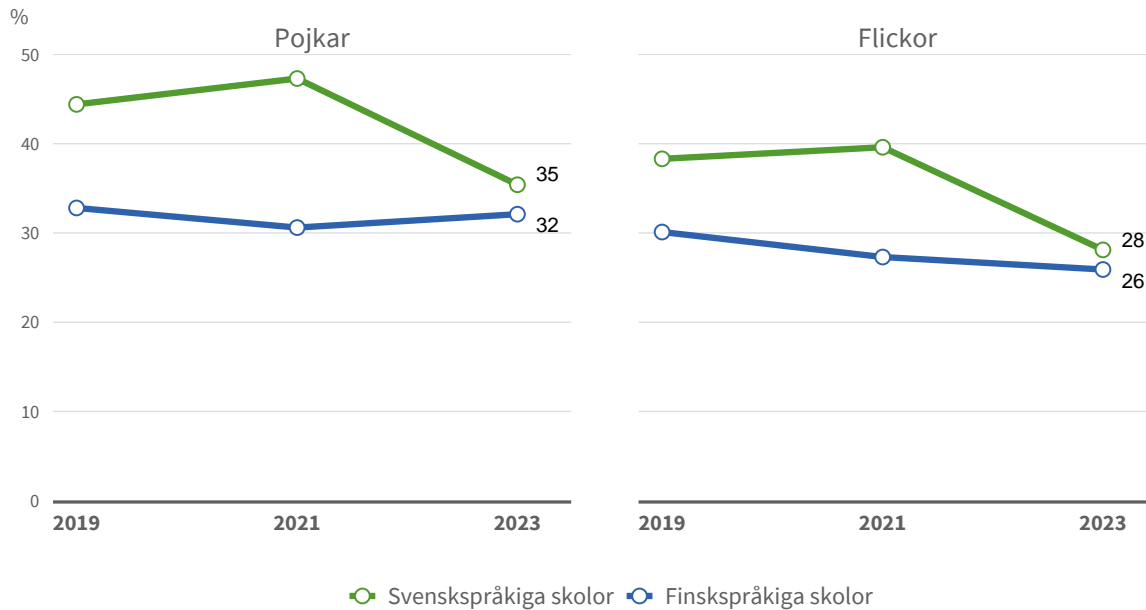
År 2023 frågade man i enkäten Hälsa i skolan "Hur förverkligades följande saker under hälsoundersökningen under denna årskurs?" Delfrågorna var 1) Vi pratade om saker som är viktiga för mig, 2) Mina åsikter blev hörda, 3) Vi pratade om saker som berör min familj, 4) Det kändes tryggt att berätta om saker som berör mig. Svarsalternativen var 1) Av samma åsikt, 2) Varken av samma eller annan åsikt, 3) Av annan åsikt. Av dem som svarade "Av samma åsikt" på alla delfrågor bildades summavariabeln "Hälsoundersökningen är personlig och diskuterande". I de svenskspråkiga skolorna upplevde eleverna mer sällan (30 %) än i de finskspråkiga skolorna (42–46 %) att hälsoundersökningen var personlig och diskuterande.

Eleverna i de svenskspråkiga skolorna svarade mer sällan än eleverna i de finskspråkiga skolorna att de besökt skolhälsovårdaren minst 2 gånger under läsåret åren 2019–2023. Besöken hade minskat bland elever i både svenskspråkiga och finskspråkiga skolor från och med år 2019 med mellan tre och nio procentenheter. Det var minst vanligt att pojkar i de svenskspråkiga skolorna hade besökt skolhälsovårdaren under de granskade åren. År 2023 uppgav 31 procent av pojkarna och 36 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna att de besökt skolhälsovårdaren minst 2 gånger under läsåret. I de finskspråkiga skolorna var motsvarande andelar 35 procent av pojkarna och 38 procent av flickorna. Det var vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna svarade att de under läsåret besökt skolkuratoren (pojkar 17 %, flickor 24 %) jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna (pojkar 14 %, flickor 18 %). Även besök hos skolpsykologen under läsåret var något vanligare i de svenskspråkiga skolorna (7 %) än i de finskspråkiga skolorna (4 %) 2023.

Hobbyer och vänner

Det var lite vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna utövade en hobby minst en dag i veckan (92–94 %) jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna (87–91 %) år 2023. Inga betydande förändringar hade skett i andelarna under åren 2019–2023. Det var fortfarande något vanligare bland eleverna i de svenskspråkiga skolorna att utöva någon hobby minst fem dagar i veckan, men andelen hade minskat sedan 2021 (figur 12). År 2019 utövade 44 procent av pojkarna och 38 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna någon hobby minst fem dagar i veckan. Motsvarande andelar i de finskspråkiga skolorna år 2019 var 33 procent av pojkarna och 30 procent av flickorna. År 2023 utövade 35 procent av pojkarna och 28 procent av

flickorna i de svenskspråkiga skolorna någon hobby minst fem dagar i veckan. Motsvarande andelar i de finskspråkiga skolorna år 2023 var 32 procent av pojkarna och 26 procent av flickorna.

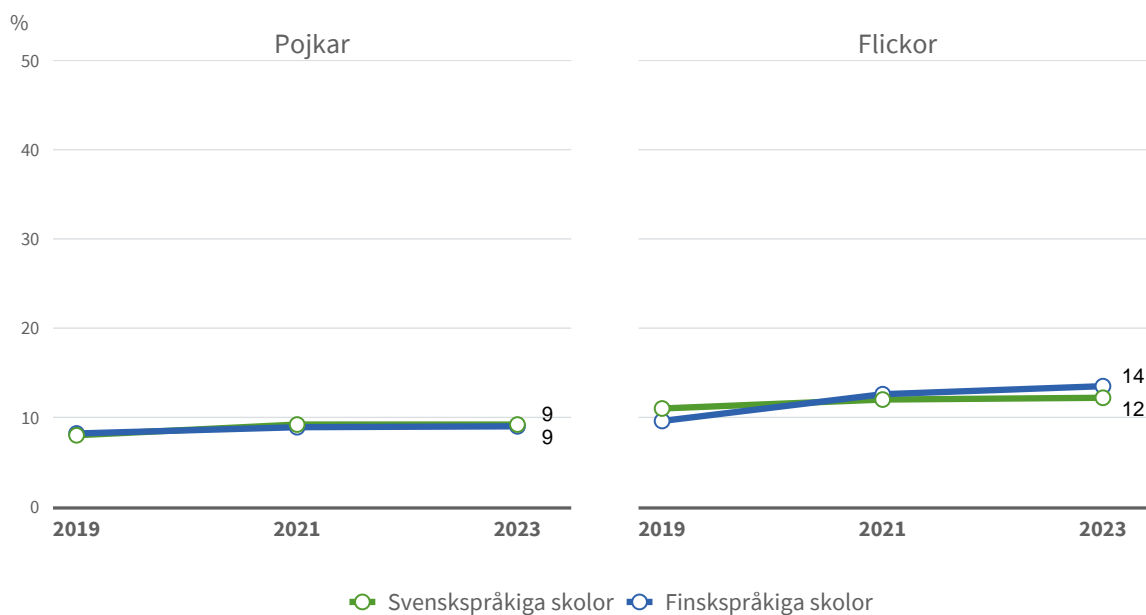

Figur 12. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som utövat någon hobby minst fem dagar i veckan åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Endast en procent av barnen svarade att de inte hade en enda god vän. Få barn kände sig ensamma ofta, att känna sig ensam var något vanligare bland flickor än bland pojkar. År 2023 kände sig 2 procent av pojkarna och 4 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna ofta ensamma. Motsvarande andelar i de finskspråkiga skolorna var 3 procent av pojkarna och 5 procent av flickorna.

Hälsa och psykiskt välmående

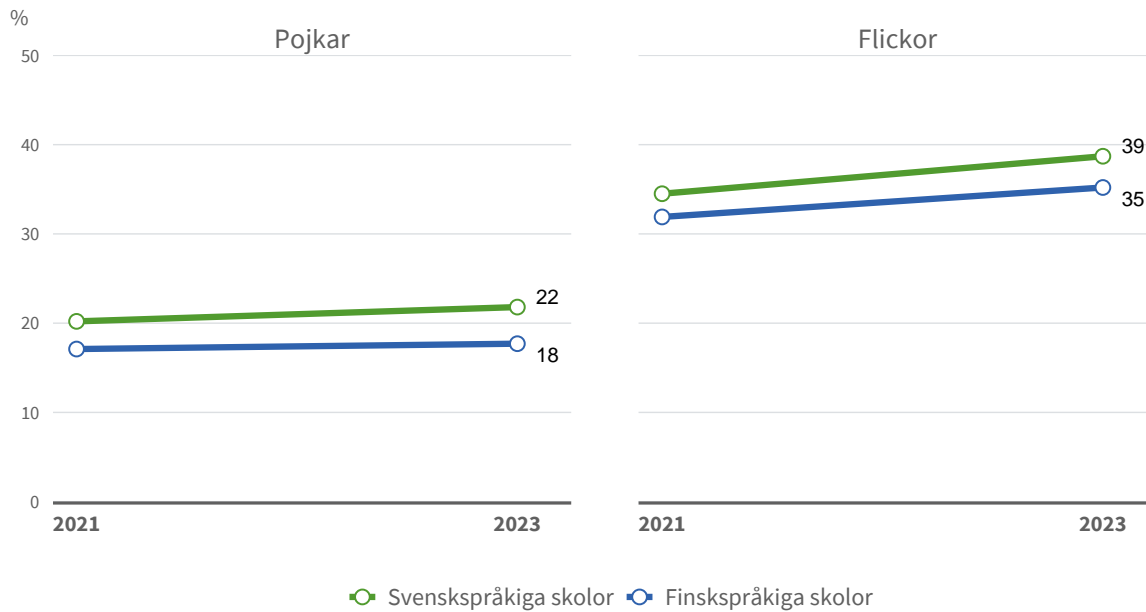
Andelen barn som upplever att deras hälsotillstånd är medelmåttigt eller dåligt hade ökat något sedan 2019 både i de svenskspråkiga och i de finskspråkiga skolorna (figur 13). Det var vanligare att flickorna upplevde sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller dåligt jämfört med pojkarna. År 2023 upplevde 9 procent av pojkarna både i de svenskspråkiga och de finskspråkiga skolorna och 12 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna och 14 procent av flickorna i de finskspråkiga skolorna att deras hälsotillstånd var medelmåttigt eller dåligt.

Figur 13. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som upplevt sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller dåligt under åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

År 2023 frågade man i enkäten Hälsa i skolan för första gången om att ha ont på olika ställen i kroppen. Värk på flera ställen, det vill säga att upprepade gånger ha ont i flera olika delar av kroppen, vittnar om utmaningar i elevernas välbefinnande och påverkar deras skolarbete. Det var något vanligare hos flickor än hos pojkar att ha ont i åtminstone tre kroppsdelar minst varje vecka men skillnader kunde inte observeras utifrån skolans undervisningsspråk. Ont i åtminstone tre kroppsdelar minst en gång i veckan hade 28–29 procent av flickorna och 25–26 procent av pojkarna.

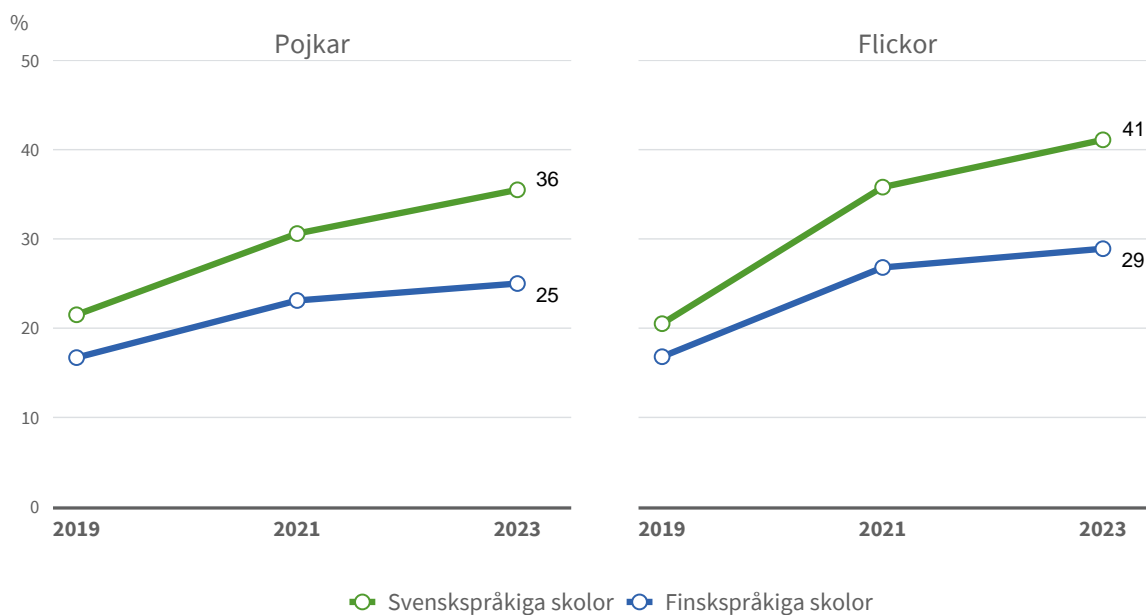
Det psykiska välbefinnandet hos eleverna i årskurs 4–5 kartlades i frågor som byggde på ångestmätaren för barn (The Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders, SCARED, Birmaher et al. 1999). Ångestmätaren ingick för första gången i enkäten Hälsa i skolan 2021. Ångestsymptom hade blivit något vanligare sedan 2021 hos elever både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna, ökningen var större bland flickor än bland pojkar, och ångest var också vanligare bland flickorna än bland pojkarna (figur 14). Åtminstone lindrig ångest var vanligare bland elever i de svenskspråkiga skolorna (39 % av flickorna och 22 % av pojkarna) år 2023 än bland elever i de finskspråkiga skolorna (35 % av flickorna och 18 % av pojkarna).

Figur 14. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som upplevt åtminstone lindrig ångest under åren 2021–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

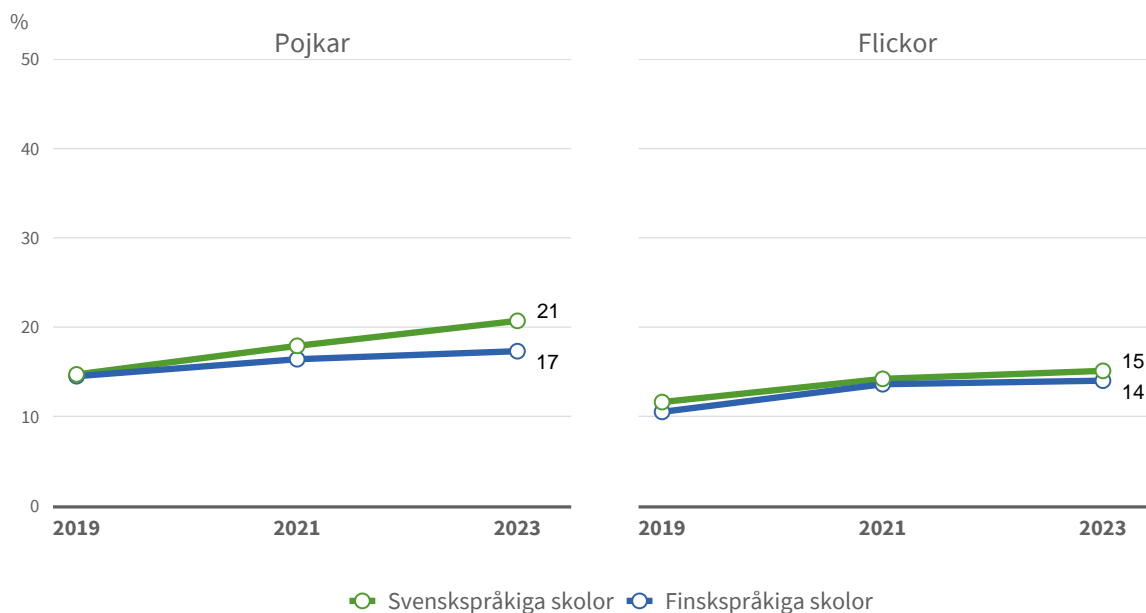
Våld

Fler barn än tidigare hade utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året, år 2023 var dessa upplevelser vanligare bland flickor än bland pojkar (figur 15). Det var betydligt vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året jämfört med upplevelserna hos eleverna i de finskspråkiga skolorna. År 2023 svarade 36 procent av pojkarna och 41 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna och 25 procent av pojkarna och 29 procent av flickorna i de finskspråkiga skolorna att de utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året. År 2019 var motsvarande andelar i de svenskspråkiga skolorna 22 procent av pojkarna och 21 procent av flickorna och i de finskspråkiga skolorna 17 procent av både pojkarna och flickorna.

Figur 15. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Även erfarenheterna av att ha utsatts för fysiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna hade ökat något sedan 2019 och var nu något vanligare bland eleverna i de svenskspråkiga skolorna än bland eleverna i de finskspråkiga skolorna (figur 16). År 2023 var det vanligare med upplevelser av fysiskt våld bland pojkar än bland flickor. År 2023 svarade 21 procent av pojkarna och 15 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna att de utsatts för fysiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året. I de finskspråkiga skolorna var motsvarande andelar 17 procent av pojkarna och 14 procent av flickorna.

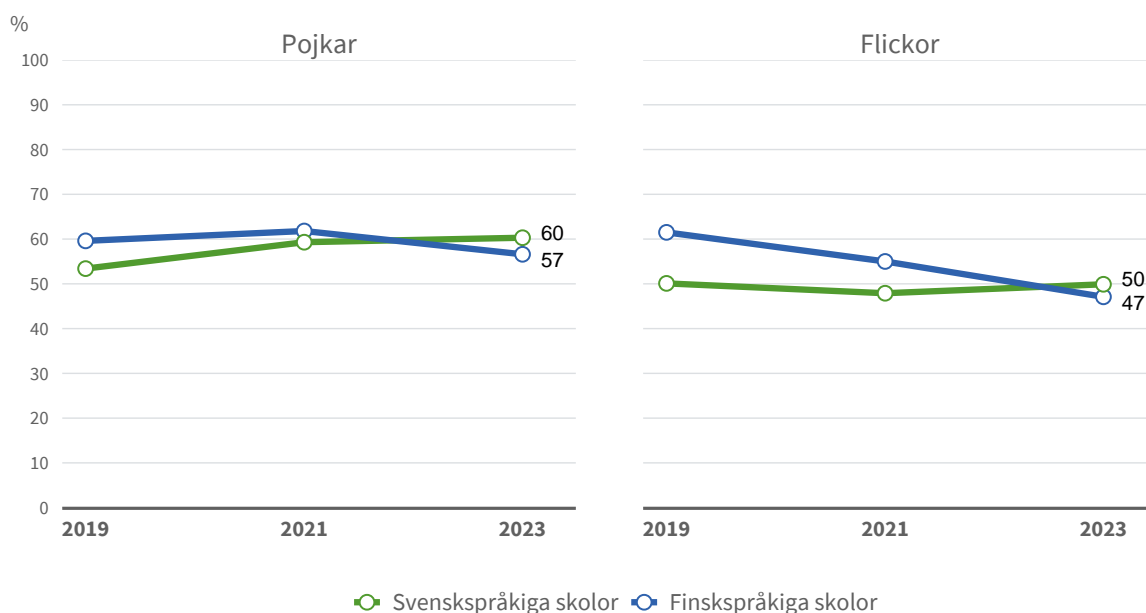
Figur 16. Andelen (%) elever i årskurs 4 och 5 som utsatts för fysiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Resultat för eleverna i årskurs 8 och 9

Eleverna i årskurs 8 och 9 i de svenskspråkiga skolorna hade mer sällan blivit mobbade eller deltagit i mobbing än eleverna i de finskspråkiga skolorna, men det var vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden. Eleverna i de svenskspråkiga skolorna upplevde mer sällan att dialogen med föräldrarna var bra än vad eleverna i de finskspråkiga skolorna gjorde, och det var vanligare att de hade utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna jämfört med upplevelsorna hos elever i de finskspråkiga skolorna. Eleverna i de svenskspråkiga skolorna upplevde att de fått hjälp och stöd för sitt välmående av elevvårdstjänsternas personal mer sällan än eleverna i de finskspråkiga skolorna, trots att det var vanligare att de besökt elevvårdstjänsternas mottagningar.

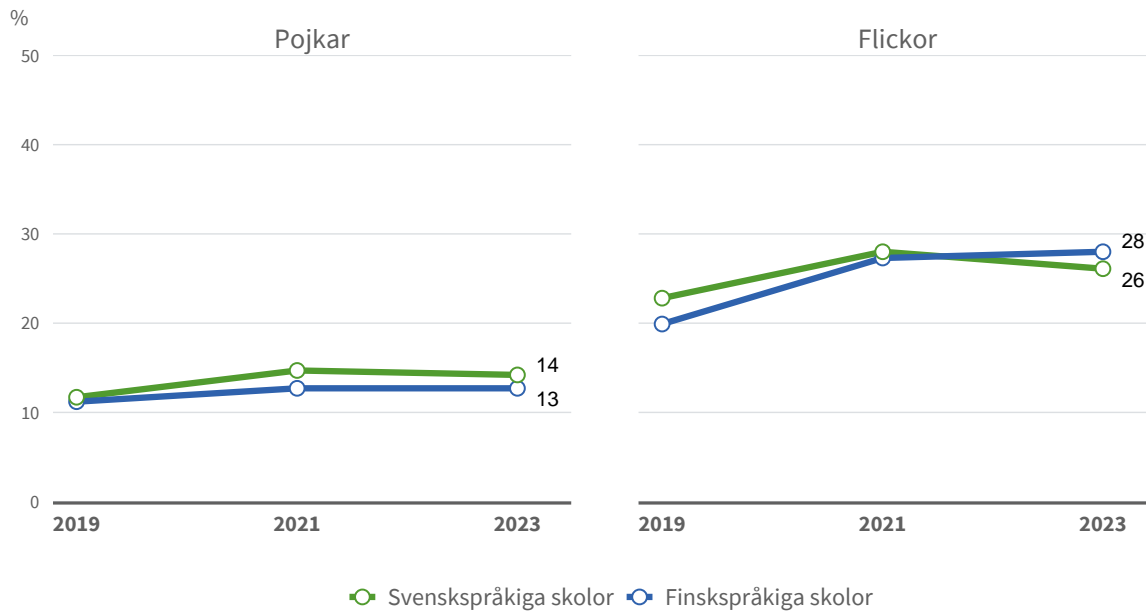
Den egna skolgången

År 2019 var det mer sällsynt i de svenskspråkiga skolorna (50–53 procent av eleverna) än i de finskspråkiga skolorna (60–62 procent av eleverna) att tycka om att gå i skolan (figur 17). År 2023 var situationen den motsatta, 60 procent av pojkarna och 50 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna, 57 procent av pojkarna i de finskspråkiga skolorna och 47 procent av flickorna svarade att de tycker om att gå i skolan.

Figur 17. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som tyckt om att gå i skolan åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

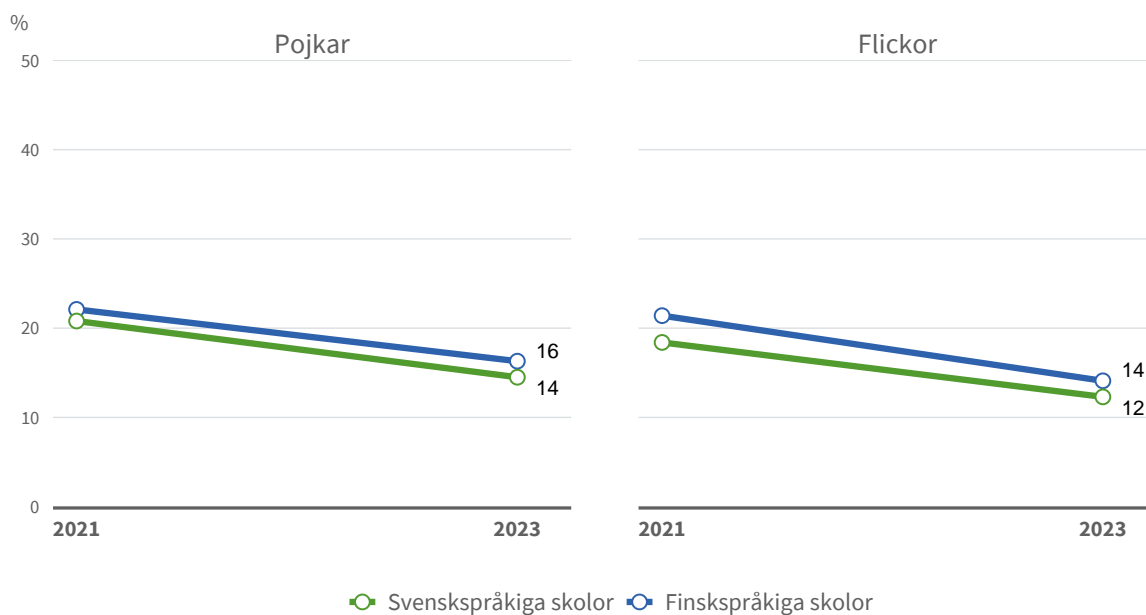
Skolutmattning blev vanligare från 2019 till 2021 hos elever både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna i årskurs 8 och 9, men ökningen stannade av år 2021 (figur 18). Det var vanligare att flickorna upplevde skolutmattning jämfört med pojkarna oberoende av skolans undervisningsspråk. År 2023 upplevde 13–14 procent av pojkarna och 26–28 procent av flickorna skolutmattning.

Figur 18. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som upplevt skolutmattning åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Det var vanligare att flickorna upplevde problem med inlärningsfärdigheterna jämfört med pojkarna, och upplevelserna hade blivit vanligare bland flickorna jämfört med år 2019. År 2023 upplevde 52 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna och 54 procent av flickorna i de finskspråkiga skolorna problem med inlärningsfärdigheterna. Motsvarande andelar år 2023 för pojkarnas del var 35 procent i de svenskspråkiga skolorna och 31 procent i de finskspråkiga skolorna.

Andelen elever som upplevde skolentusiasm minskade både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna i årskurs 8 och 9 från år 2021 (figur 19). Med skolentusiasm avses till exempel att det känns bra att inleda skolarbetet på morgonen eller att man kan glömma allt runt omkring när man utför skoluppgifter. I de svenskspråkiga skolorna minskade andelen som upplevde skolentusiasm från 18–21 procent till 12–14 procent, i de finskspråkiga skolorna från 21–22 procent till 14–16 procent.

Figur 19. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som upplevt skolentusiasm åren 2021–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Frånvaro var något mer sällsynt i de svenskspråkiga skolorna än i de finskspråkiga skolorna. Frånvaro på grund av sjukdom har blivit vanligare både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna sedan år 2019. År 2023 hade 29 procent av pojkarna och 36 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna frånvaro åtminstone varje månad på grund av sjukdom. I de finskspråkiga skolorna var motsvarande andelar 35 procent av pojkarna och 42 procent av flickorna. På förhand överenskommen frånvaro, till exempel på grund av en semesterresa med familjen eller en hobby, hade 12 procent av eleverna både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna år 2023. I de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna var 19–21 procent av flickorna och 11–12 procent av pojkarna frånvarande på grund av andra orsaker varje månad. Olovlig frånvaro minst en gång i månaden var något mer sällsynt i de svenskspråkiga skolorna (8 %) än i de finskspråkiga skolorna (10 %).

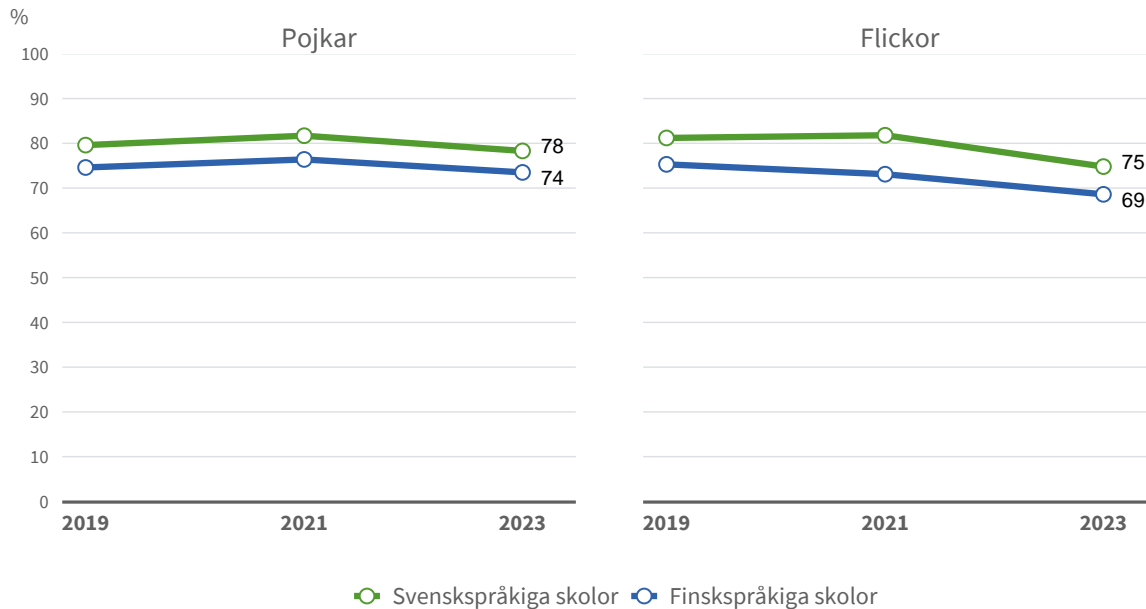
Erfarenheter av skolgemenskapen

Andelen elever i årskurs 8 och 9 som upplevde att arbetsron i klassen eller gruppen var god ökade från 2019 till 2021, men minskade år 2023 till nästan samma nivå som 2019 för elever både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. Det var vanligare att pojkarna upplevde att arbetsron var god jämfört med flickorna. Erfarenheten av arbetsro i klassen var lika vanlig i de svenskspråkiga skolorna som i de finskspråkiga skolorna. År 2023 upplevde 78 procent av pojkarna och 65–66 procent av flickorna att arbetsron i klassen eller gruppen var god.

Elevernas upplevelser av ett omhändertagande och rättvist bemötande från läraren blev vanligare från år 2019 till år 2021, men mer sällsynt år 2023. Det var vanligare att pojkarna upplevde att läraren bemötte dem på ett omhändertagande och rättvist sätt jämfört med flickorna. Skillnaderna utifrån undervisningsspråket var inte betydande. År 2023 upplevde 49–51 procent av pojkarna och 40–42 procent av flickorna att läraren bemötte dem på ett omhändertagande och rättvist sätt.

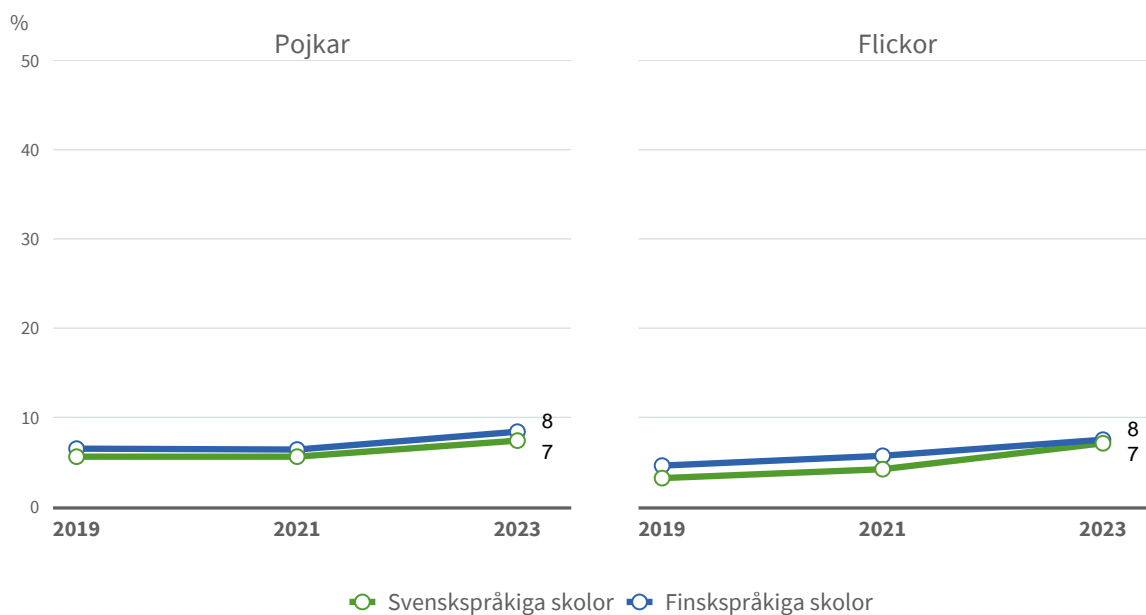
Det var vanligare att pojkarna upplevde att deras möjligheter att påverka i skolan var goda jämfört med flickorna, oberoende av skolans undervisningsspråk. Under åren 2019–2023 skedde inga betydande förändringar i andelen elever som upplevde att de har goda möjligheter att påverka i skolan. År 2023 upplevde 16–18 procent av pojkarna och 6–9 procent av flickorna att de hade bra möjligheter att påverka i skolan.

Det var vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna uppgav att de inte alls hade blivit mobbade i skolan under terminen (figur 20) jämfört med upplevelserna hos eleverna i de finskspråkiga skolorna. Andelarna minskade något för eleverna både i de svenskspråkiga och de finskspråkiga skolorna jämfört med föregående enkät, mest (7 procentenheter) bland flickor i de svenskspråkiga skolorna. År 2023 svarade 75 procent av flickorna och 78 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna att de inte alls hade blivit mobbade i skolan under terminen. Motsvarande andelar i de finskspråkiga skolorna var 69 procent av flickorna och 74 procent av pojkarna.

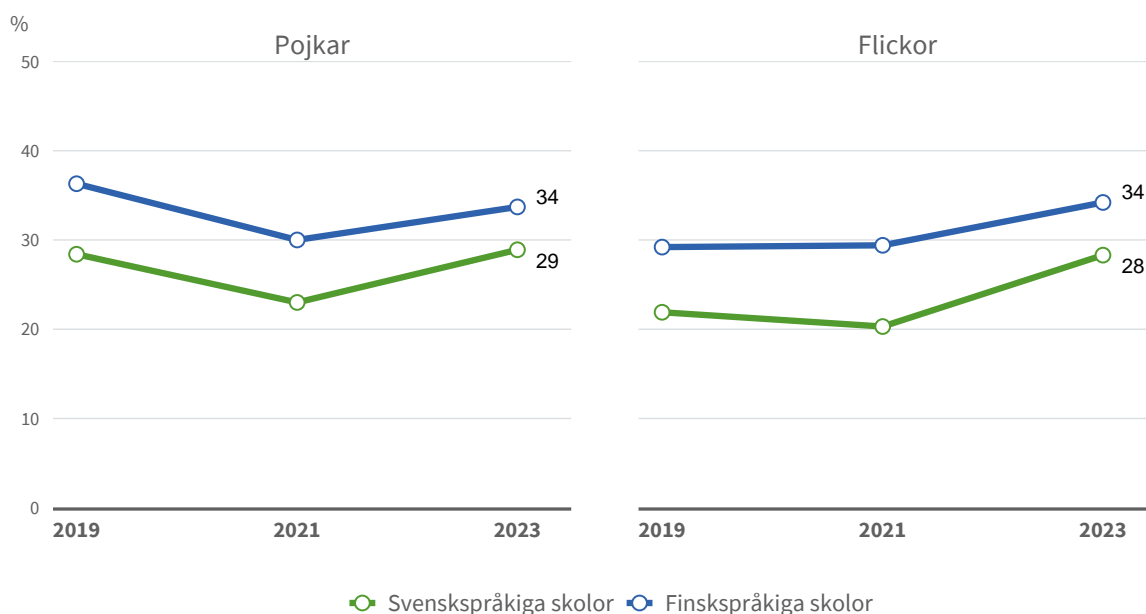
Figur 20. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som inte alls blev mobbade i skolan under terminen åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

År 2023 blev 7–8 procent av eleverna i årskurs 8 och 9 mobbade minst en gång i veckan. Den största förändringen mellan 2019 och 2023 hade skett i andelen flickor i de svenskspråkiga skolorna som blivit mobbade minst en gång i veckan (en ökning från 3 procent till 7 procent). I de övriga granskade grupperna var förändringarna mindre.

Figur 21. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som blev mobbade minst en gång i veckan granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade mer sällan blivit mobbade eller deltagit i mobbning än eleverna i de finskspråkiga skolorna (figur 22). Andelen elever som blivit mobbade eller deltagit i mobbning under läsåret ökade bland elever både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna jämfört med år 2021. År 2023 hade 28–29 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna och 34 procent av eleverna i de finskspråkiga skolorna blivit mobbade eller deltagit i mobbning under läsåret.

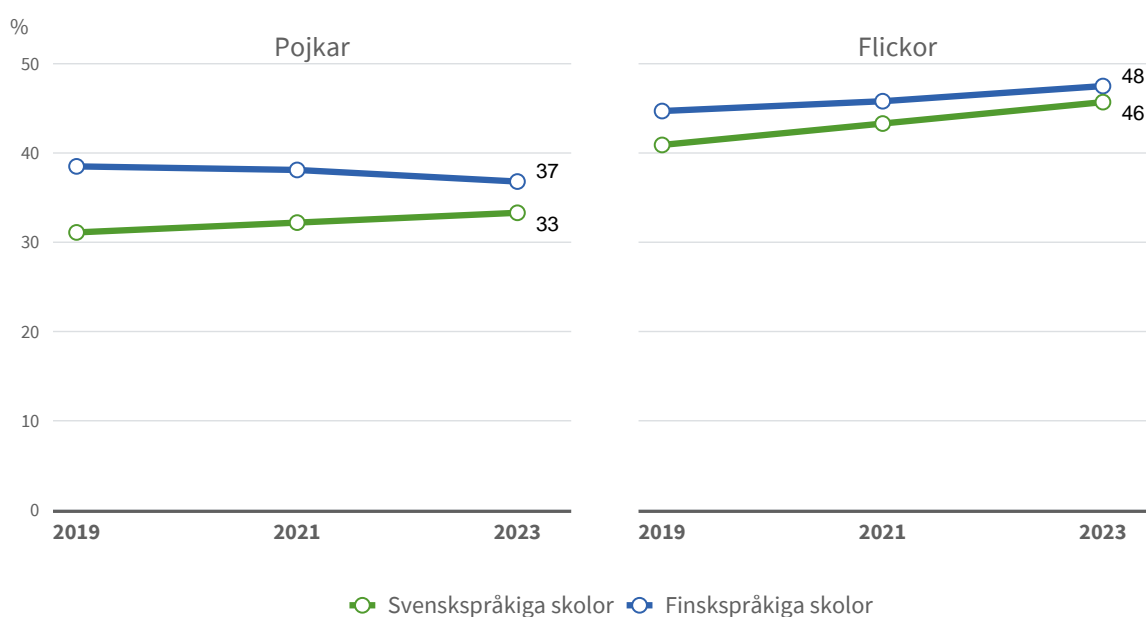

Figur 22. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som blev mobbade eller deltog i mobbning i skolan under terminen granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Upplevelsen av att inte vara en viktig del av skol- eller klassgemenskapen hade blivit något vanligare sedan 2019. Upplevelsen var vanligare bland flickor än bland pojkar och vanligare i de finskspråkiga skolorna än i de svenskspråkiga. År 2023 upplevde 15 procent av flickorna och 8 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna att de inte var en viktig del av skol- eller klassgemenskapen. I de finskspråkiga skolorna var motsvarande andelar 18 procent av flickorna och 10 procent av pojkarna.

Vardagsvanor som påverkar skolgången

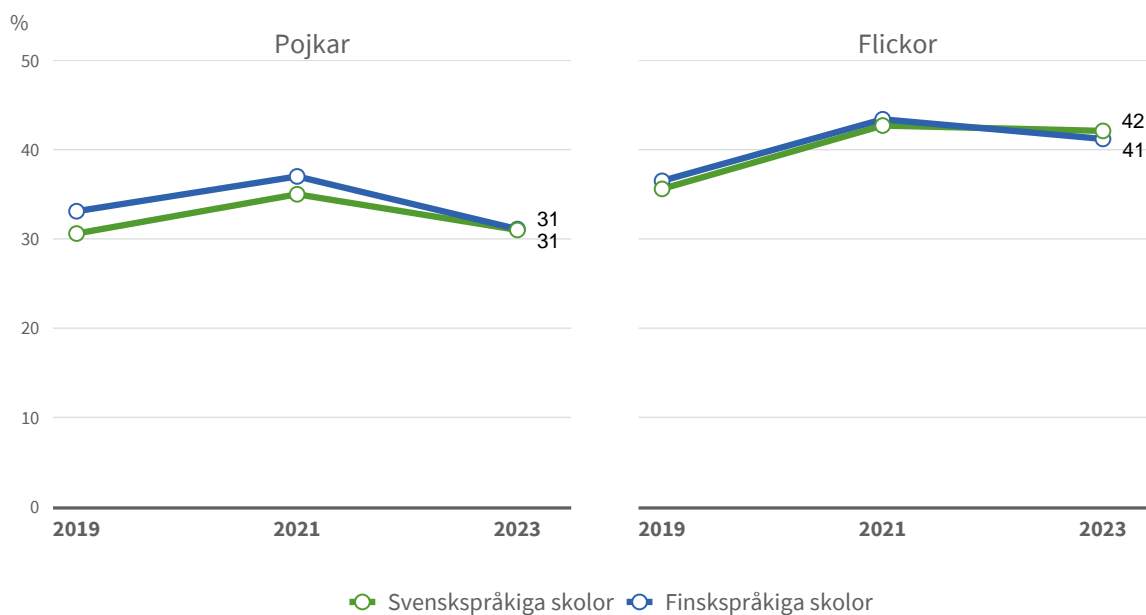
Eleverna i de svenskspråkiga skolorna svarade mer sällan än eleverna i de finskspråkiga skolorna att de inte äter frukost varje vardagsmorgon (figur 23). Sedan 2019 har det dock blivit vanligare att även eleverna i de svenskspråkiga skolorna inte äter frukost. Det var vanligare för flickor att inte äta frukost jämfört med pojkar både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. År 2023 svarade 33–46 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna och 37–48 procent av eleverna i de finskspråkiga skolorna att de inte äter frukost varje vardagsmorgon.

Figur 23. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som inte åt frukost varje vardagsmorgon granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

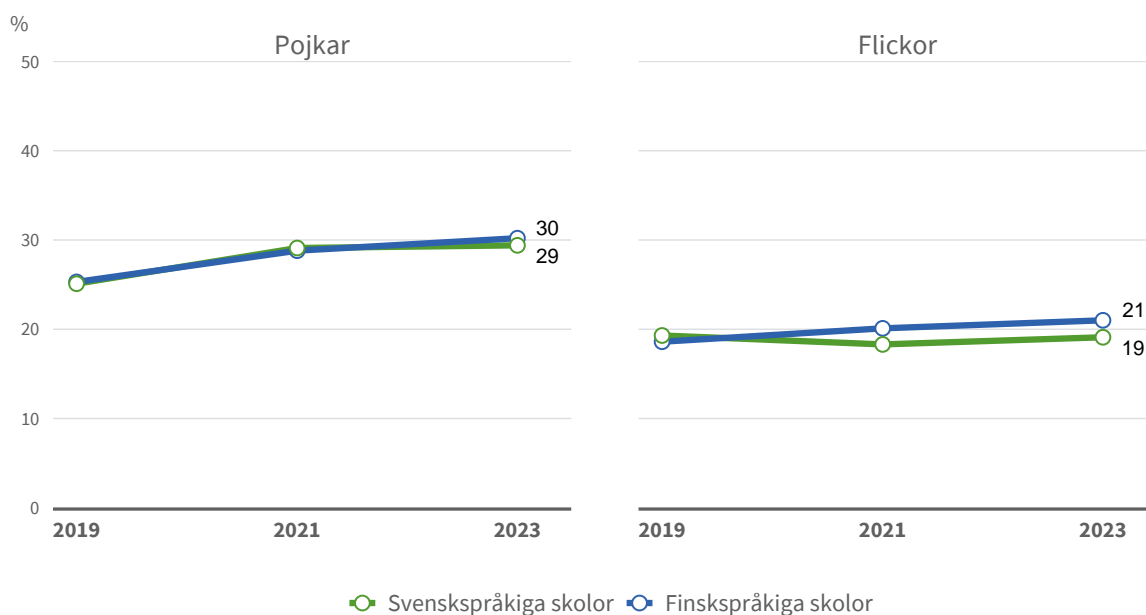
Det fanns inga skillnader utifrån skolans undervisningsspråk när det gällde att låta bli att äta den dagliga skollunchen. Det var vanligare att flickorna lät bli att äta den dagliga skollunchen (44 %) jämfört med pojkarna (32 %). Det hade även blivit vanligare bland flickorna att inte äta skollunch dagligen jämfört med tidigare (åren 2019–2021 var andelen 37–38 procent). Eleverna i de svenskspråkiga skolorna bedömde mer sällan att skollunchen smakade bra och var av bra kvalitet än vad eleverna i de finskspråkiga skolorna gjorde. År 2023 tyckte 35–39 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna och 37–43 procent av eleverna i de finskspråkiga skolorna att skollunchen smakade bra. I de svenskspråkiga skolorna bedömde 35 procent av eleverna och i de finskspråkiga skolorna 38–40 procent av eleverna att skollunchen var av bra kvalitet.

Det fanns inga skillnader utifrån skolans undervisningsspråk när det gällde andelen unga som sov mindre än åtta timmar på vardagar (figur 24). Det var vanligare år 2023 att flickor sov mindre än åtta timmar på vardagar (41–42 %) än att pojkar gjorde det (31 %). Andelen unga som sov mindre än åtta timmar på vardagar ökade mellan 2019 och 2021, men minskade därefter något.

Figur 24. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som sov mindre än åtta timmar på vardagar åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Alla 7–17-åringar rekommenderas minst 60 minuter mångsidig, rask och ansträngande motion per dag (Undervisnings- och kulturministeriet, 2021). Det fanns inga betydande skillnader utifrån skolans undervisningsspråk när det gällde andelen unga som rörde på sig minst en timme per dag (figur 25). Det var vanligare att pojkarna rörde på sig minst en timme per dag jämfört med flickorna vid såväl svenskspråkiga som finskspråkiga skolor. Jämfört med 2019 hade det också blivit vanligare att pojkarna rörde på sig enligt rekommendationerna både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna (från 25 procent till 29–30 procent). Även bland flickorna blev motion som uppfyller rekommendationen något vanligare vid de finskspråkiga skolorna, men inte i de svenskspråkiga skolorna.

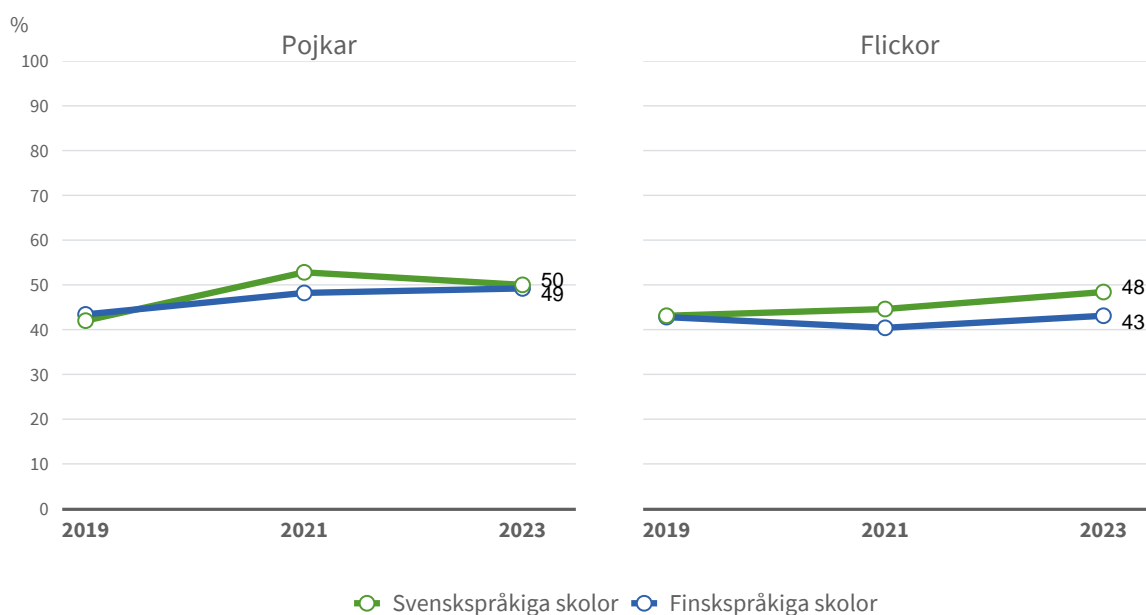

Figur 25. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som rört på sig minst en timme per dag åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

År 2023 var det vanligare att flickor (16 %) svarade att de ofta inte hade ätit eller sovit på grund av nätet än att pojkar svarade så (12–13 %). Det fanns inga skillnader i andelarna enligt undervisningsspråk. Andelen elever som ofta inte ätit eller sovit på grund av nätet ökade från 2019 till 2021, men har därefter minskat något i de svenskspråkiga skolorna och förblivit oförändrad i de finskspråkiga skolorna.

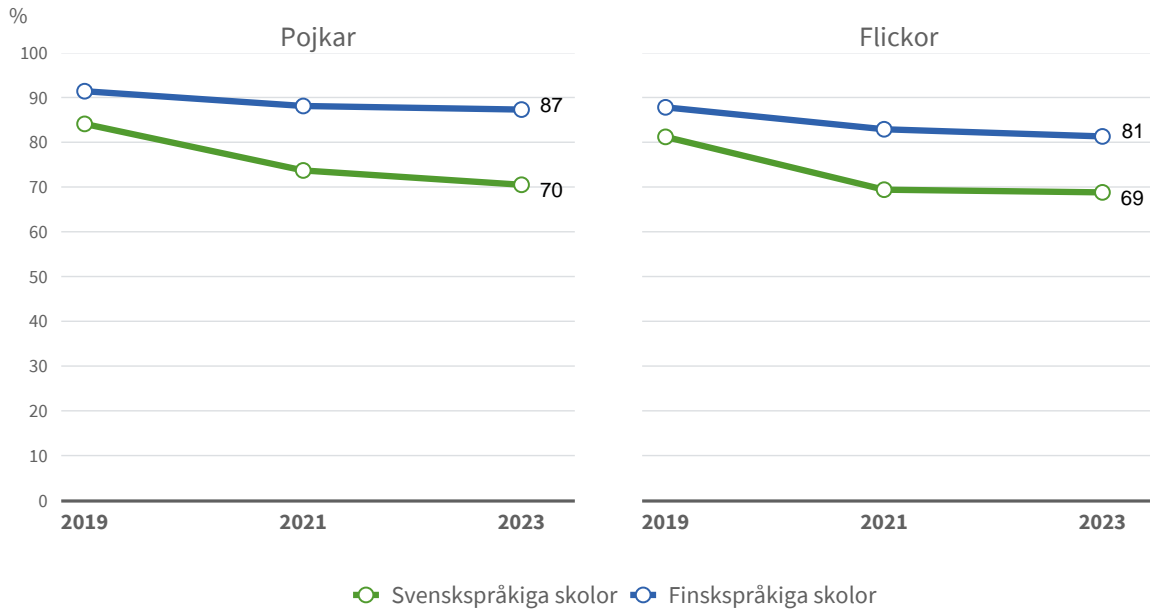
Erfarenheter av elevvårdstjänsterna

Det var vanligare att flickorna i de svenskspråkiga skolorna (48 %) upplevde att de har möjlighet att prata om sådant som tynger sinnet med en vuxen i skolan (figur 26) jämfört med flickorna i de finskspråkiga skolorna (43 %). I de svenskspråkiga skolorna hade andelen flickor som svarade så också ökat sedan 2019, till skillnad från resultaten i de finskspråkiga skolorna. Andelen pojkar hade ökat både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna från 2019 (42–43 %) till 2023 (49–50 %).

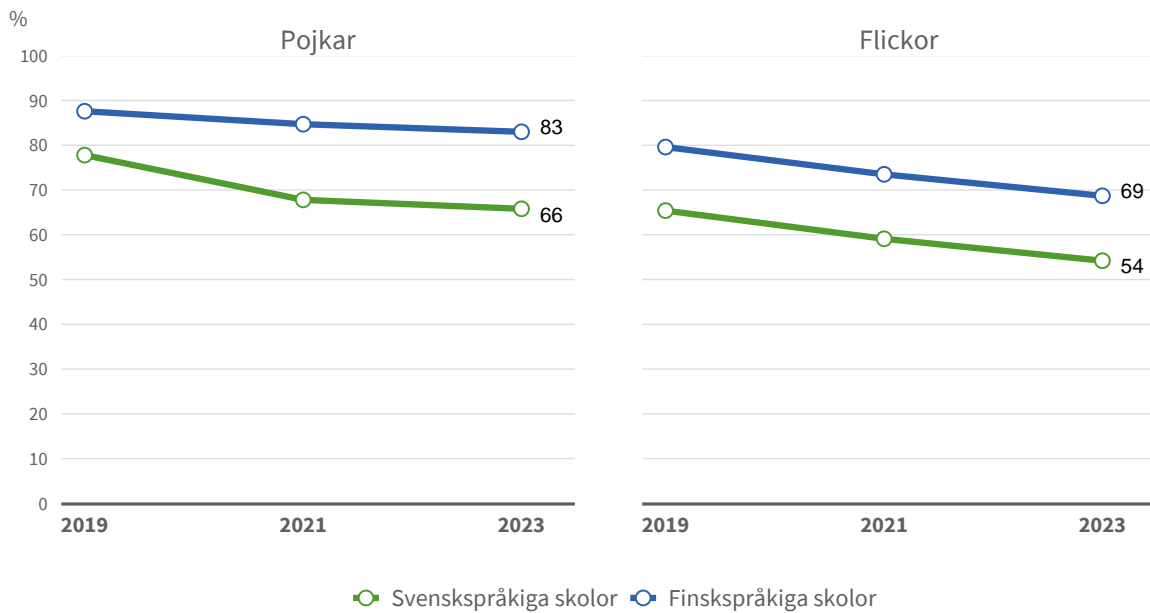

Figur 26. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som upplevt att de har möjlighet att prata om sådant som tynger sinnet med en vuxen i skolan under åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

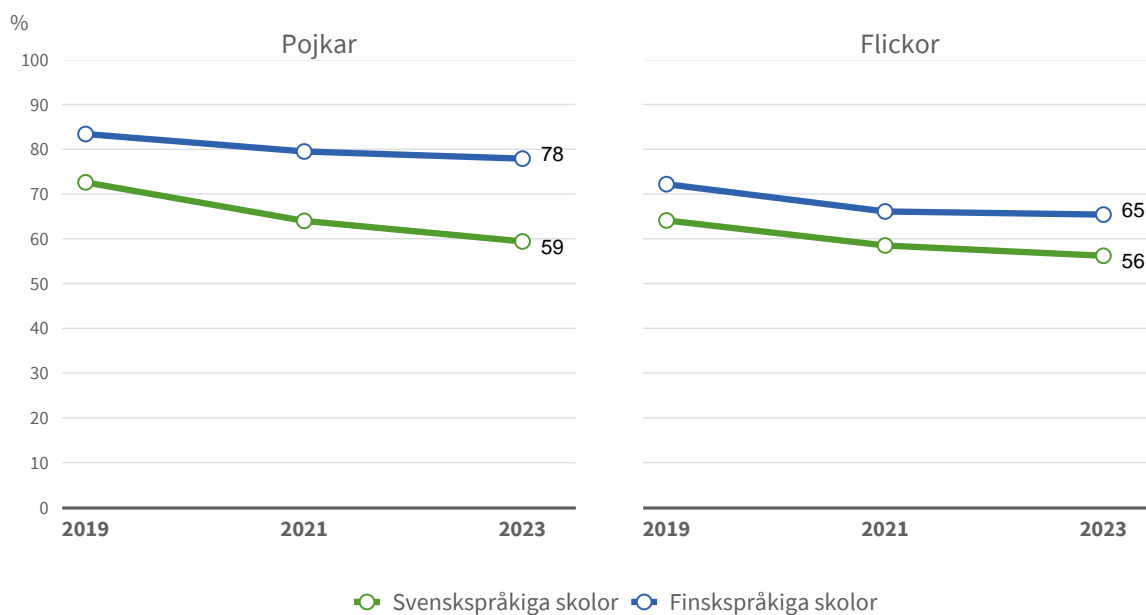
I enkäten Hälsa i skolan ställdes frågan "Har du fått stöd och hjälp vad gäller ditt välbefinnande av följande vuxna i skolan under detta läsår?". Svarsalternativen var: 1) Ja, mycket, 2) Ja, i viss mån, 3) Nej, men jag hade behövt, 4) Jag har inte behövt hjälp. I granskningen ingick svarande som angett alternativ 1 eller 2 för skolhälsovårdaren, skolläkaren, skolkuratoren eller skolpsykologen. Andelen elever som fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande minskade under granskningsperioden både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. Under åren 2019–2023 var andelarna i de svenskspråkiga skolorna betydligt mindre än i de finskspråkiga skolorna när det gällde samtliga yrkesutbildade personer inom elevvårdstjänsterna (figurerna 27–30). Flickor upplevde mer sällan än pojkar att de fick stöd och hjälp för sitt välbefinnande.

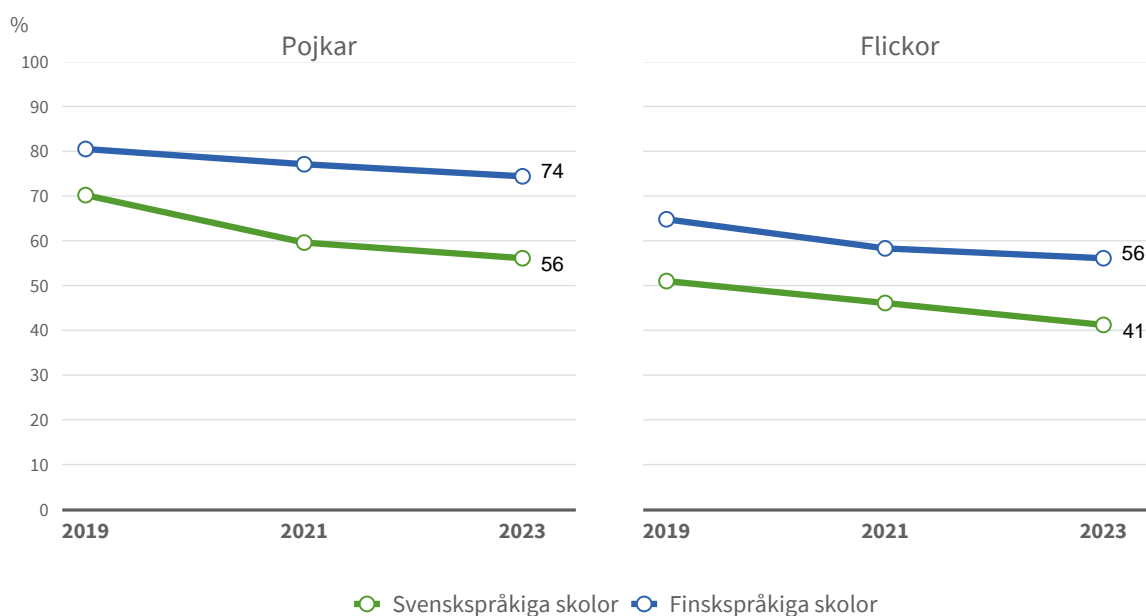
Figur 27. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av en skolhälsovårdare åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Figur 28. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som fått stöd och hjälp av en skolläkare för sitt välbefinnande åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

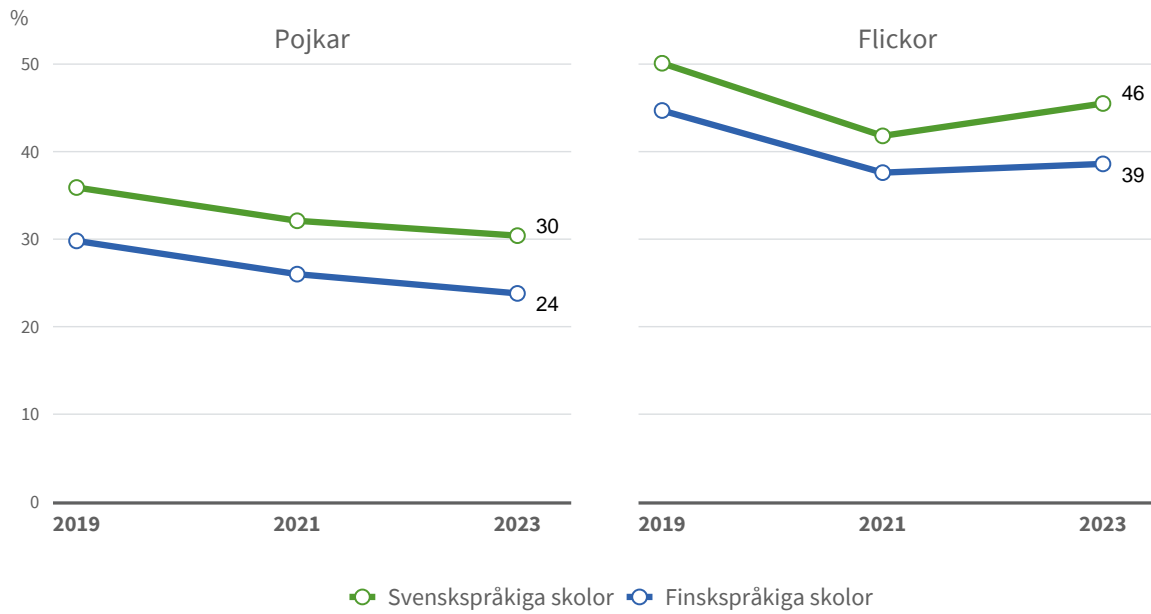

Figur 29. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av en skolkurator åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

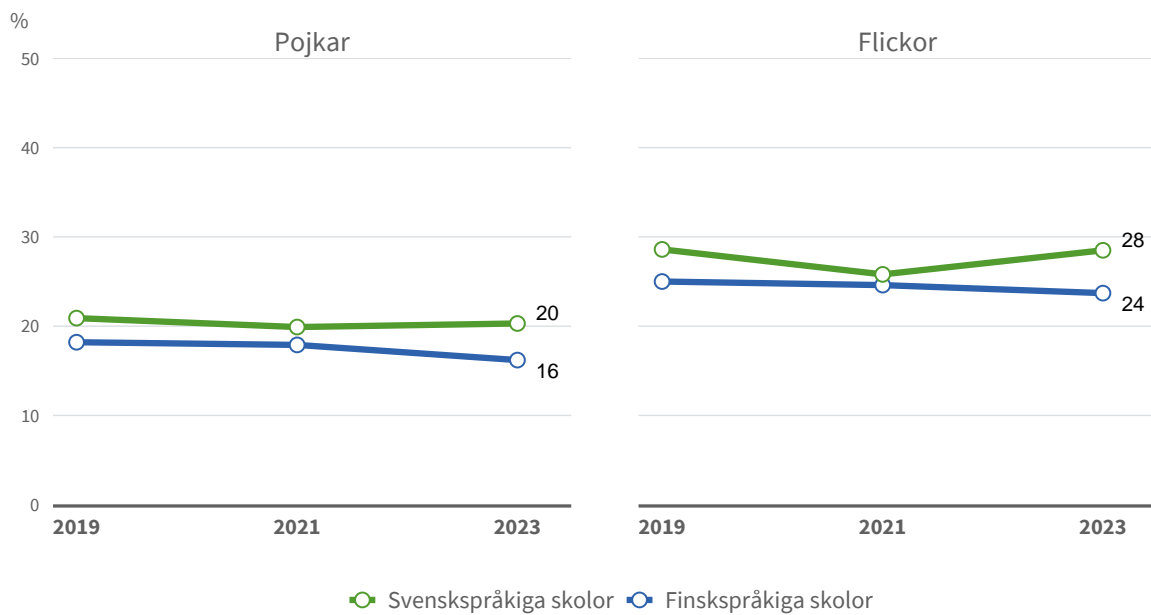

Figur 30. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som fått stöd och hjälp av en skolpsykolog för sitt välbefinnande åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

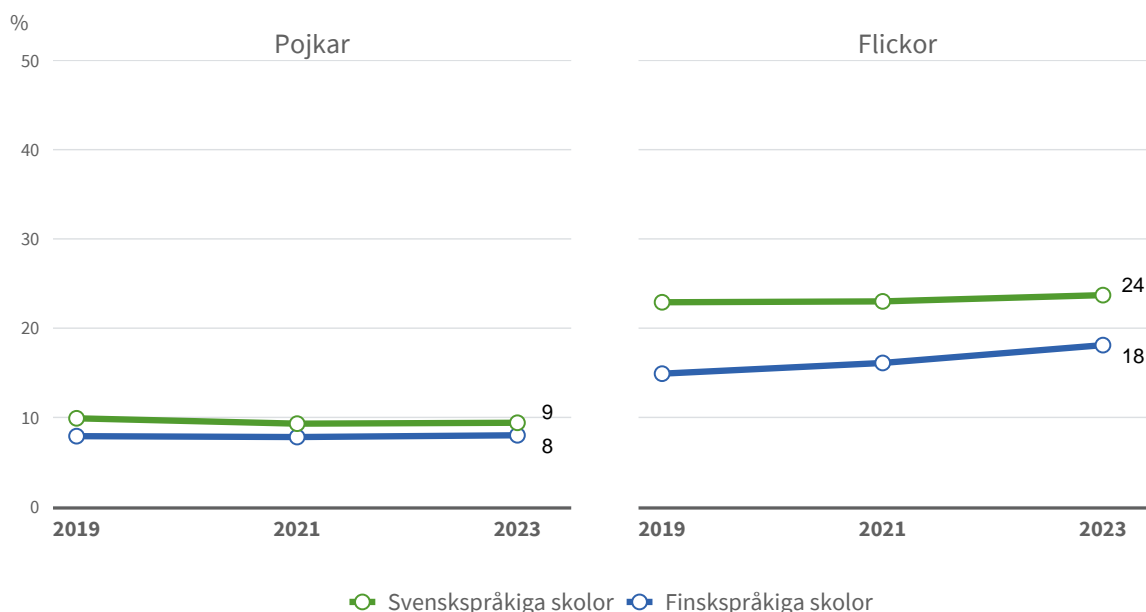
Även om eleverna i de svenskspråkiga skolorna uppgav att de mer sällan fått stöd och hjälp för sitt välbefinnande av yrkesutbildade personer inom elevvårdstjänsterna än vad eleverna i de finskspråkiga skolorna gjorde, var det vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna under 2019–2023 hade besökt skolhälsovårdarens och skolläkarens mottagningar annat än vid hälsoundersökningen samt besökt skolkuratorns mottagning jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna (figur 31–33). Det fanns inga betydande skillnader utifrån undervisningsspråket när det gällde hur vanligt det var att besöka skolpsykologens mottagning.

Figur 31. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som besökt skolhälsovårdaren annat än vid hälsoundersökningen åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Figur 32. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som besökt skolläkaren annat än vid hälsoundersökningen åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Figur 33. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som besökt skolkuratoren under läsåret granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Resultaten som gäller besök hos elevvårdstjänsternas personal och upplevelser av att ha fått hjälp granskades separat enligt undervisningsspråk i de välfärdsområden som hade ett tillräckligt stort antal respondenter. Skillnaderna inom välfärdsområdena motsvarade i regel skillnaderna i resultaten för hela landet, men för enskilda indikatorer fanns det vissa välfärdsområden där skillnader inte förekom eller där skillnaderna var små. Detta var dock inte genomgående på så vis, att det inte skulle ha funnits skillnader inom området när det gällde andra indikatorer. I Östra Nylands välfärdsområde var skillnaderna sett till undervisningsspråket minst. Liknande skillnader som i resultaten för hela landet förekom dock även i Östra Nyland.

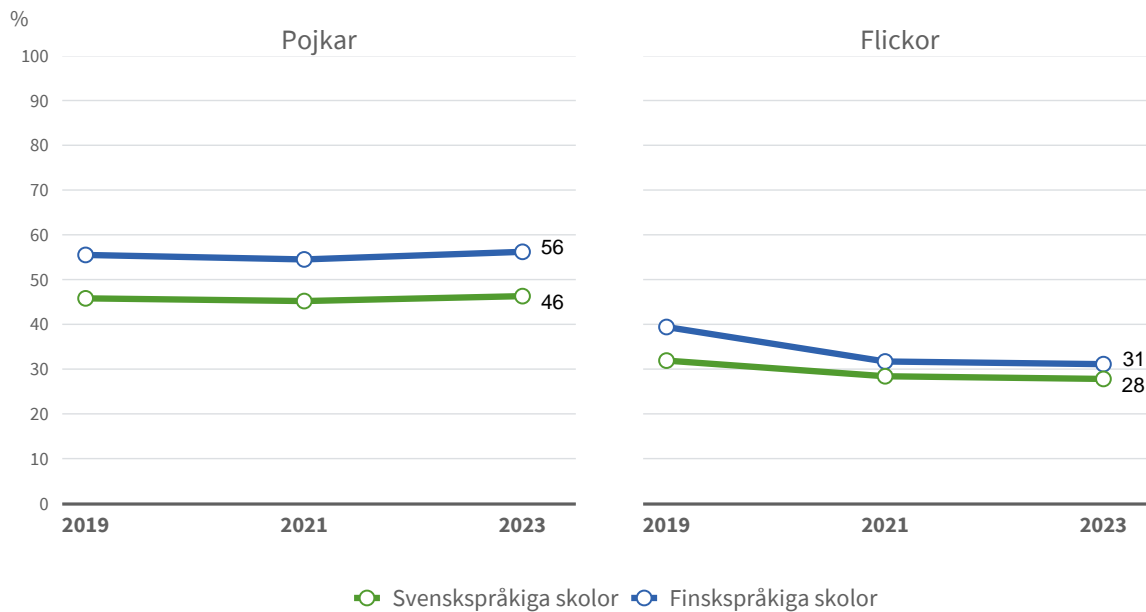
Vänner, familj och hobbyer

År 2023 var det något vanligare att pojkarna i de svenskspråkiga skolorna uppgav att de inte hade en enda nära vän (14 %) jämfört med pojkarna i de finskspråkiga skolorna (12 %). Åren 2019–2021 fanns det inga skillnader utifrån undervisningsspråk i dessa upplevelser. Det fanns inga betydande skillnader utifrån undervisningsspråken när det gällde andelen flickor som uppgav att de inte hade en enda nära vän 2019–2023, men under granskningsperioden blev det vanligare (från 6–7 % till 9–10 %) att flickor saknade en nära vän.

Andelen unga som känner sig ensamma ökade från år 2019 till år 2021 både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. Under dessa år fanns det inga skillnader i andelarna utifrån undervisningsspråket, men det var vanligare att flickorna både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna kände sig ensamma än att pojkarna gjorde det. År 2019 kände sig 6 procent av pojkarna och 15 procent av flickorna ensamma i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. År 2021 var motsvarande andelar 9 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna. År 2023 upplevde 8–9 procent av pojkarna att de var ensamma. I de svenskspråkiga skolorna hade andelen flickor som kände sig ensamma minskat till 19 procent, i de finskspråkiga skolorna var andelen flickor som kände sig ensamma 21 procent.

Eleverna i de svenskspråkiga skolorna upplevde mer sällan än eleverna i de finskspråkiga skolorna att dialogen med föräldrarna var bra under alla de granskade åren (2019–2023) (figur 34). Det var vanligare att pojkarna upplevde att dialogen med deras föräldrar var bra än att flickorna gjorde det både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna, och det skedde inga betydande förändringar i andelen pojkar som upplevde att dialogen var bra. Åren 2019–2023 upplevde 45–46 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna och 54–56 procent av pojkarna i de finskspråkiga skolorna att dialogen med föräldrarna var bra. Andelen flickor

som upplevde att dialogen var bra minskade däremot både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna under åren 2019–2023. I de svenskspråkiga skolorna minskade andelen från 32 procent till 28 procent och i de finskspråkiga skolorna från 39 procent till 31 procent av flickorna.

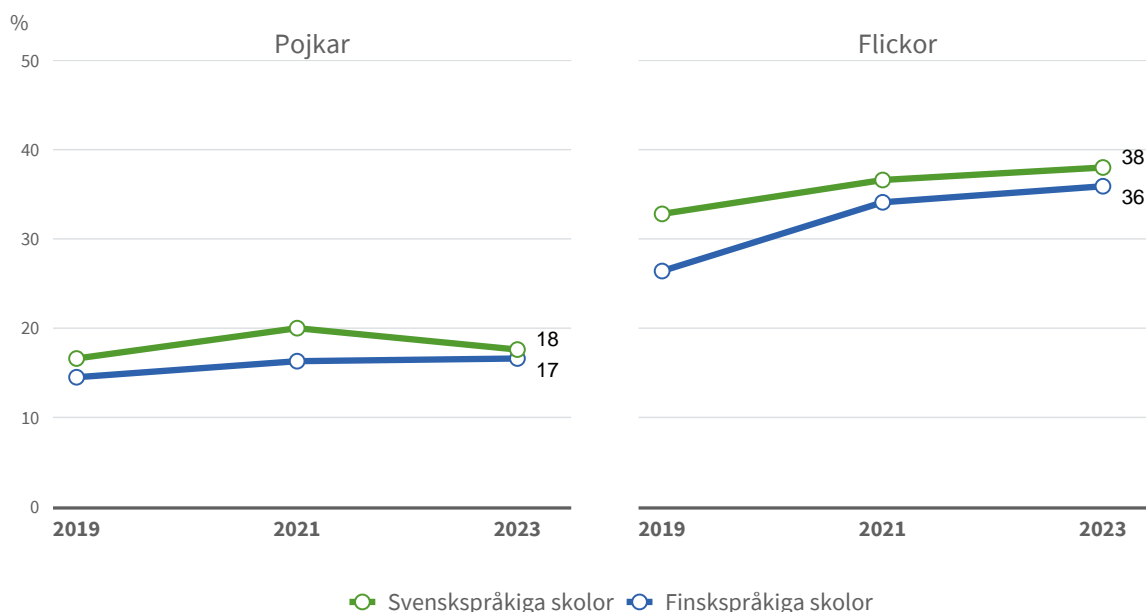

Figur 34. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som upplevt att de har en bra dialog med sina föräldrar åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Det fanns inga betydande skillnader utifrån undervisningsspråk eller kön när det gällde andelarna som utövade någon hobby minst en gång i veckan. Det skedde inte heller några betydande förändringar i andelarna under åren 2019–2023, då 94–98 procent av de unga svarade att de utövade någon hobby minst varje vecka.

Hälsotillstånd och ork

Det var vanligare att flickorna upplevde sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller dåligt jämfört med pojkarna både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna (figur 35). Det blev vanligare under åren 2019–2023 att flickorna upplevde sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller dåligt. Åren 2019–2023 var det vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna upplevde sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller dåligt jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna, men skillnaderna har jämnats ut. År 2023 upplevde 38 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna och 36 procent av flickorna i de finskspråkiga skolorna samt 18 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna och 17 procent av pojkarna i de finskspråkiga skolorna att deras hälsotillstånd var medelmåttigt eller dåligt.

Figur 35. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som upplevt sitt hälsotillstånd som medelmåttigt eller dåligt åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

År 2023 frågade man i enkäten Hälsa i skolan för första gången om att ha ont på olika ställen i kroppen. Värk på flera ställen, det vill säga att upprepade gånger ha ont i flera olika delar av kroppen, vittnar om utmaningar i elevernas välbefinnande och påverkar deras skolarbete. Det var märkbart vanligare hos flickor än hos pojkar att ha ont i åtminstone tre kroppsdelar åtminstone varje vecka, men skillnader kunde inte observeras utifrån skolans undervisningsspråk. Ont i minst tre kroppsdelar åtminstone en gång i veckan uppgav 27 procent av pojkarna och 50–51 procent av flickorna att de hade.

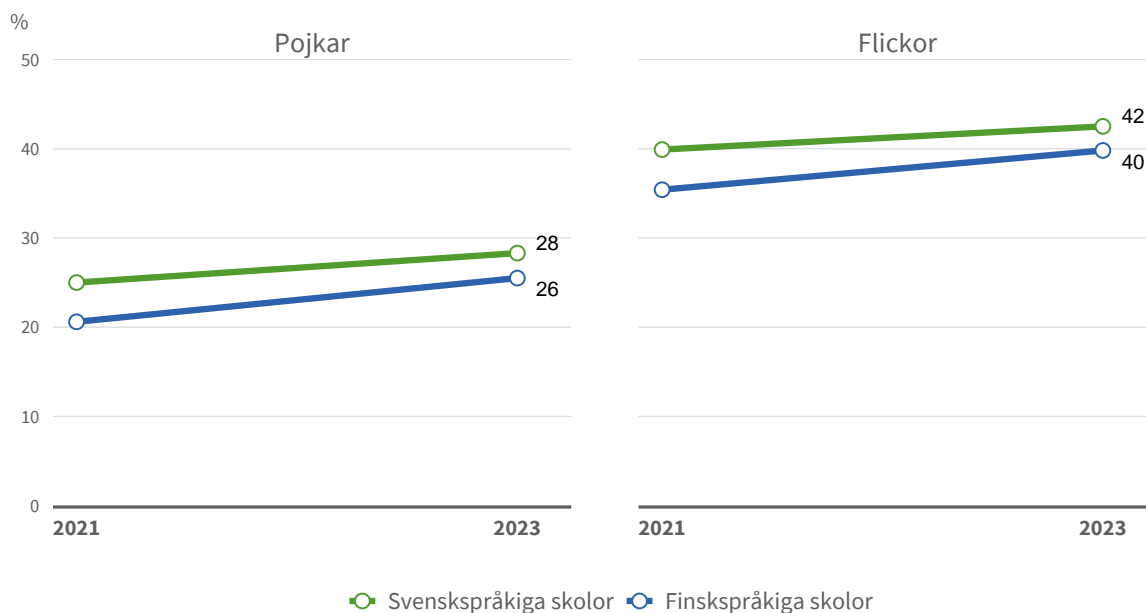
Måttlig eller svår ångest var betydligt vanligare bland flickorna än bland pojkarna och hade blivit vanligare under åren 2019–2023 särskilt bland flickorna, men skillnader kunde inte observeras utifrån undervisningsspråk. År 2019 upplevde 6 procent av pojkarna och 20–21 procent av flickorna måttlig eller svår ångest. År 2023 var motsvarande andelar 8–9 procent av pojkarna och 34 procent av flickorna.

Social ångest var mer sällsynt i de svenskspråkiga skolorna än i de finskspråkiga skolorna. Bland flickorna var social ångest vanligare än bland pojkarna både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. År 2023 upplevde 41 procent av flickorna i de svenskspråkiga skolorna och 53 procent av flickorna i de finskspråkiga skolorna social ångest. Bland pojkarna var motsvarande andelar 16 procent i de svenskspråkiga skolorna och 20 procent i de finskspråkiga skolorna.

Trakasserier och våld

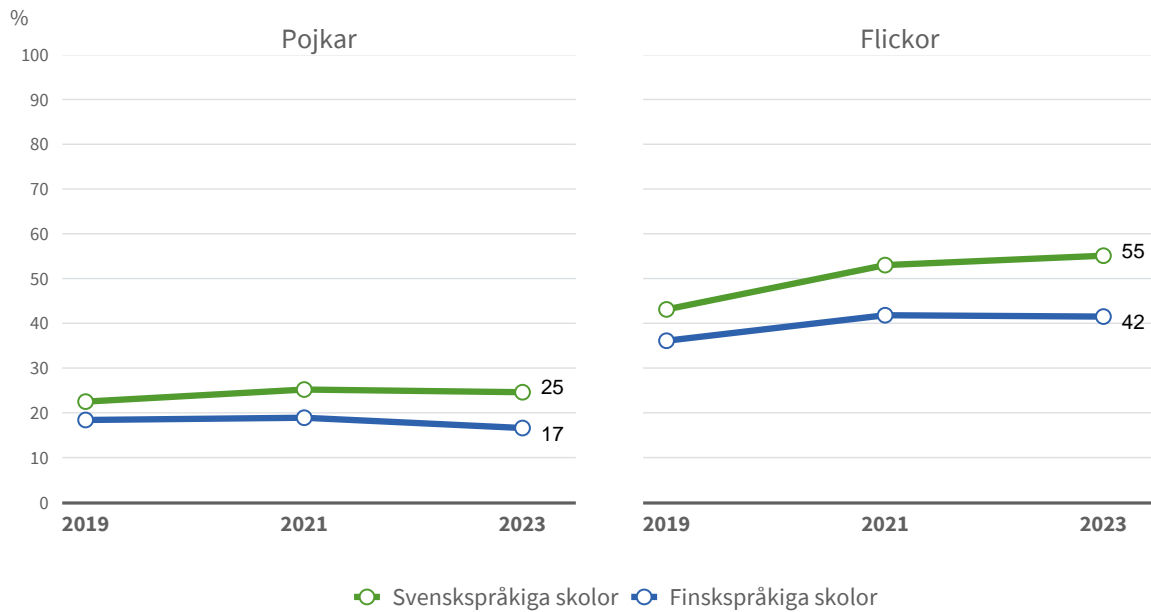
Det var vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden åren 2021–2023 jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna (figur 36). Upplevelser av diskriminering hade blivit vanligare både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna och dessa var vanligare bland flickor än bland pojkar. År 2023 uppgav 42 procent av flickorna och 28 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna att de upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden. I de finskspråkiga skolorna var motsvarande andelar 40 procent av flickorna och 26 procent av pojkarna. Svarande som uppgav att de upplevt diskriminering i anslutning till något av följande togs med i granskningen: 1) Vikt, längd, kropps- eller ansiktsdrag, 2) Hudfärg, 3) Funktionsnedsättning, långvarig sjukdom eller synligt symptom, 4) Kön, könsuttryck, ickebinär, agender, 5) Sexuell läggning, 6) Språk, 7) Utländsk bakgrund, romsk bakgrund, samisk bakgrund, 8) Religion, irreligiositet eller livsåskådning, 9) Familj eller hem (t.ex. föräldrar, syskon, ekonomisk situation, boplats). En närmare granskning visade att upplevelserna i de svenskspråkiga skolorna

berodde på diskriminering enligt språk. 10 procent av eleverna i de svenskspråkiga skolorna och 4 procent av eleverna i de finskspråkiga skolorna hade upplevt diskriminering på grund av språk.

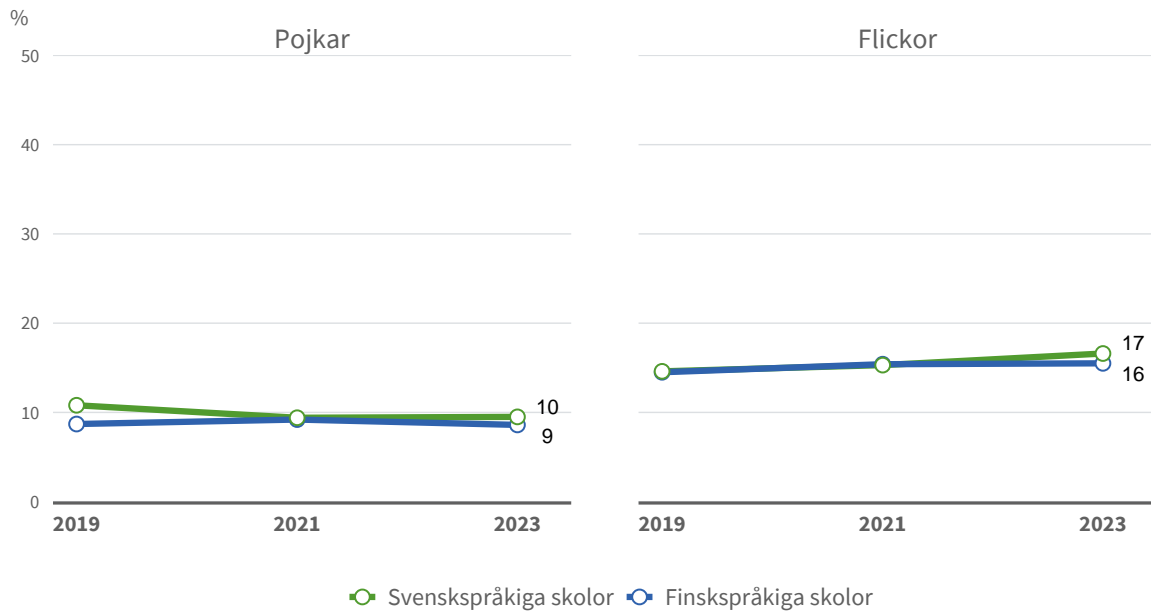
Figur 36. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden åren 2021–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

I de svenskspråkiga skolorna var det betydligt vanligare att eleverna hade utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året jämfört med upplevelserna hos eleverna i de finskspråkiga skolorna (figur 37). Det var vanligare att flickorna hade utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna jämfört med pojkarna både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. Flickornas erfarenheter hade också blivit vanligare både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna sedan år 2019. I de svenskspråkiga skolorna ökade andelen flickor som utsatts för psykiskt våld från 43 procent till 55 procent och andelen pojkar från 23 procent till 25 procent under granskningsperioden. I de finskspråkiga skolorna ökade andelen flickor från 36 procent till 42 procent under motsvarande granskningsperiod och andelen pojkar var 17–19 procent 2019–2023.

Figur 37. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som utsatts för psykiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året granskade åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Det fanns inga betydande skillnader utifrån skolans undervisningsspråk när det gällde andelen unga som utsatts för fysiskt våld av föräldrarna eller andra vårdande vuxna (figur 38). Det var vanligare att flickorna hade utsatts för fysiskt våld av föräldrarna under året jämfört med pojkarna under de granskade åren 2019–2023 både i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna. År 2023 hade det blivit något vanligare att flickorna i de svenskspråkiga skolorna uppgav att de utsatts för fysiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året (17 %) jämfört med deras upplevelser år 2019 (15 %). Det förekom inga betydande förändringar i andelen upplevelser hos flickor i de finskspråkiga skolorna eller i andelen upplevelser hos pojkar i både svenskspråkiga och finskspråkiga skolor under åren 2019–2023.

Figur 38. Andelen (%) elever i årskurs 8 och 9 som utsatts för fysiskt våld av föräldrar eller andra vårdande vuxna under året granskat åren 2019–2023 (Källa: Enkäten Hälsa i skolan, THL 2023).

Reflektioner

Via enkäten Hälsa i skolan får vi långsiktig information om barns och ungas välbefinnande och hälsa samt om aktuella fenomen som påverkar deras vardag och mående i Finland. I och med att resultat tjänsten förnyades 2023 blev det möjligt att filtrera resultaten för de svenskspråkiga skolorna och läroanstalterna skilt. Den offentliga resultat tjänsten ger oss därmed en helhetsbild över hur barn och unga i de svenskspråkiga skolorna besvarat enkäten och vilka större skillnader som går att se mellan deras resultat och de finskspråkiga skolornas. Resultat tjänsten ger oss även en möjlighet att göra olika slags jämförelser av de svenskspråkiga resultaten, bland annat olika slags regionala jämförelser. Via resultat tjänsten kan vi dessutom för första gången ta fram siffror kring trender specifika för de svenskspråkiga skolorna, med resultaten för åren 2019, 2021 och 2023.

För utbildningsanordnare innebär den här ändringen en möjlighet att jämföra de svenskspråkiga resultaten i den egna kommunen med de finskspråkiga skolornas resultat i kommunen, med de svenskspråkiga resultaten i en annan kommun, med välfärdsområdets svenskspråkiga resultat eller enligt verksamhetsområden för regionförvaltningsverk. Resultaten för de enskilda skolorna och läroanstalterna finns fortsättningsvis skyddade med lösenord och där finns i nuläget inte samma möjlighet att göra jämförelser med de andra svenskspråkiga resultaten, eftersom bakgrundsfaktorn *svenskspråkiga skolor* endast finns att tillgå i den offentliga resultat tjänsten.

För olika samarbetsparter och tredje sektorn, som erbjuder barn och unga svenskspråkiga tjänster och stöd för välbefinnandet, möjliggör denna förnyelse att de kan bilda sig en helhetsbild över det specifika läget i de svenskspråkiga skolorna och smidigare rikta de tjänster som erbjuds enligt det aktuella behovet. De skillnader som går att utläsa i resultaten leder oss in på diskussioner kring utvecklingstrender i våra svenskspråkiga skolor, fenomen vi behöver utreda närmare och behov av insatser för att hindra en del oroväckande utvecklingsriktningar.

Skillnader i resultaten

I detta avsnitt behandlas de största skillnaderna i resultaten mellan de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna samt sådana utvecklingstrender som det är värt att se närmare på.

En jämförelse av resultaten i de svenskspråkiga och finskspråkiga skolorna samt några utvecklingstrender

I resultaten som gäller **bemötande och tillgång till hjälp** fanns det flera skillnader enligt undervisningsspråk. Andelen elever som upplevde att läraren ofta är intresserad av hur eleven mår var större i de svenskspråkiga skolorna. I de svenskspråkiga skolorna var det vanligare att eleverna upplevde att de kunde tala om saker som tynger sinnet med en vuxen i skolan. För elever i åk 4–5 i de svenskspråkiga skolorna hade det skett en positiv ökning från 53 procent år 2019 till 67 procent år 2023 och en ökning gick att skönja även för elever i åk 4–5 i de finskspråkiga skolorna och för eleverna i åk 8–9 oberoende av undervisningsspråk. Över hälften av eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade en trygg vuxen de kunde vända sig till i skolan. Det är viktigt att fortsätta utveckla skolans verksamhetskultur och sättet på vilket eleverna bemöts av vuxna i skolan i den riktningen att allt flera elever känner att de blir väl bemötta och har en trygg vuxen att vända sig till i tider då vi talar om ett ökande illamående bland barn och unga.

Det var lite vanligare att elever i de svenskspråkiga skolorna i åk 4–5 år 2023 hade besökt skolkuratoren och skolpsykologen under läsåret, medan besök till skolhälsovårdaren var vanligare för elever i åk 4–5 i de finskspråkiga skolorna. Det var vanligare att elever i åk 8–9 i de svenskspråkiga skolorna år 2023 hade besökt hälsovårdaren, skolläkaren och skolkuratoren jämfört med elever i de finskspråkiga skolorna och situationen har varit sådan sedan 2019. Gällande besök till skolpsykologen fanns inte skillnader enligt undervisningsspråk för elever i åk 8–9.

Eleverna i åk 8–9 tillfrågades om de fått hjälp och stöd för sitt välmående av olika vuxna i skolan. Elever i de svenskspråkiga skolorna upplevde betydligt mer sällan än elever i de finskspråkiga skolorna att de fått hjälp av elevvårdstjänsternas personal när de behövt det. Skillnaderna gällde både flickors och pojkars upplevelser och skillnaderna var rätt så stora. Ur resultaten ser vi att det är vanligare att barn och unga i de svenskspråkiga skolorna besökt elevvårdstjänsternas personal, men ändå upplevde de mer sällan att de fått stöd och hjälp för sitt välmående. Det vore bra att utreda närmare vad som ligger bakom dessa upplevelser. Möts inte stödbehovet och det stöd som finns till förfogande? Har elever möjlighet att få hjälp på sitt modersmål? Hurdana förväntningar har barn och unga i de svenskspråkiga skolorna på vilken slags hjälp de kan få? Hurdana personalresurser finns det inom de svenskspråkiga elevvårdstjänsterna och kan vårdreformen ha ändrat på resursmängden? Vi vet även att det på svenska saknas en del social- och hälsovårdstjänster mellan elevvårdstjänsterna och specialsjukvården och man kan fråga sig ifall detta kan påverka elevernas upplevelser i de svenskspråkiga skolorna? Bär elevvårdstjänsternas personal upp många sådana elever som det inte finns andra social- och/eller hälsovårdstjänster för på svenska? Det vore viktigt att utreda noggrannare vad dessa upplevelser kan bero på och vad som kunde göras för att förbättra läget.

Elever i de svenskspråkiga skolorna upplevde hälsoundersökningen som individuell och diskuterande mer sällan än elever i de finskspråkiga skolorna. Resultaten visar en skillnad på 10 procentenheter för eleverna i åk 4–5 och 8 procentenheter för flickornas del och 14 procentenheter för pojkarnas del för eleverna i åk 8–9. Det vore bra att se över vad skillnaderna i dessa upplevelser beror på, eftersom det verkar vara något som är olika i elevernas upplevelser av hälsoundersökningarna enligt undervisningsspråk. Det vore även viktigt att fråga eleverna närmare om deras upplevelser.

Mobbning, diskriminering och våld: Elever i de svenskspråkiga skolorna blev mer sällan mobbade än elever i de finskspråkiga skolorna. Kring tre fjärdedelar av eleverna i åk 4–5 och åk 8–9 hade inte alls mobbats under terminen. Fastän andelen minskade något sedan förra enkäten var det mindre vanligt att elever i de svenskspråkiga skolorna upplevt mobbning under terminen jämfört med elever i de finskspråkiga skolorna. Då man ser på mobbning minst en gång i veckan hade under 10 procent av eleverna upplevt det och det hade skett en liten ökning i förekomsten i flickornas upplevelser i åk 8–9. Mobbing är fortfarande ett fenomen som det är viktigt att förebygga och fastän förekomsten i de svenskspråkiga skolorna är mindre vanlig jämfört med mobbing i de finskspråkiga skolorna, så har mobbing långtgående konsekvenser för den som blivit utsatt. Det går alltid att se på saken ur ett motsatt perspektiv och konstatera att en fjärdedel av eleverna i den grundläggande utbildningen har upplevt mobbing under terminen, fastän tre fjärdedelar inte gjort det. Därmed är det viktigt att vi fortsätter arbeta för säkerhet, trygghet och trivsel i varje skola.

Det var vanligare att elever i åk 8–9 i de svenskspråkiga skolorna upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden jämfört med elever i de finskspråkiga skolorna. Av eleverna i årskurs 8 och 9 svarade 43 procent av flickorna och 28 procent av pojkarna i de svenskspråkiga skolorna att de har upplevt diskriminering i skolan eller på fritiden och upplevelserna hade ökat något sedan 2021. Summaindikatoren för diskriminering i skolan eller på fritiden bestod av flera olika diskrimineringsgrunder och en närmare granskning visade att upplevelserna i de svenskspråkiga skolorna främst framkom i diskriminering enligt språk. Skillnaderna mellan språkgrupperna var sex procentenheter. Diskriminering på grund av språk är en av diskrimineringsgrunderna i diskrimineringslagen (Diskrimineringslagen 1325/2014). Inom den grundläggande utbildningen är skolorna skyldiga att utarbeta en likabehandlingsplan, i vilken bland annat ingår åtgärder för att främja likabehandling i skolan (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014). Det är viktigt att man lokalt ser över resultaten här och försäkras sig om att skolans verksamhet inte leder till diskriminering på grund av språk. Det vore bra att utreda närmare i vilka situationer elever upplevt diskriminering både i skolan och på fritiden.

Det var mindre vanligt att elever i åk 4–5 och åk 8–9 i de svenskspråkiga skolorna upplevde sig ha en bra dialog med föräldrarna jämfört med eleverna i de finskspråkiga skolorna. Skillnaderna i resultaten har funnits sedan 2019. Det var mer ovanligt att flickor i åk 4–5 och åk 8–9 upplevde dialogen som bra oberoende av undervisningsspråk. Man kan även se att pojkar i de svenskspråkiga skolorna mer sällan upplevde dialogen bra jämfört med pojkar i de finskspråkiga skolorna och skillnaden här var kring 10 procentenheter.

Det var betydligt vanligare att eleverna i de svenskspråkiga skolorna hade upplevt psykiskt våld av föräldrarna eller annan vårdande vuxen under det senaste året jämfört med upplevelserna hos eleverna i de

finskspråkiga skolorna. Upplevelserna hade ökat för alla elever jämfört med resultaten år 2019. Ökningen i förekomsten, särskilt för flickornas del sedan 2019 hade varit betydande och skillnaden till flickorna i de finskspråkiga skolorna var över 10 procentenheter, för pojkarnas del var skillnaden något mindre. 21 procent av pojkarna och 15 procent av flickorna i åk 4–5 i de svenskspråkiga skolorna hade upplevt fysiskt våld av föräldrarna eller annan vårdande vuxen under det senaste året. I åk 8–9 hade 17 procent av flickorna och 10 procent av pojkarna upplevt fysiskt våld av föräldrarna under året. Andelen elever som upplevt fysiskt våld av föräldrarna hade överlag ökat sedan 2019, och det fanns en liten skillnad i upplevelserna enligt undervisningsspråk så att flera elever i de svenskspråkiga skolorna rapporterade att de upplevt fysiskt våld av föräldrarna. Denna skillnad hade funnits för åk 4–5 sedan 2019.

Det går att konstatera att många flickor och pojkar i de svenskspråkiga skolorna rapporterade upplevelser av psykiskt våld från sina föräldrar. Eftersom denna förekomst var så pass utbredd i de svenskspråkiga skolorna, behöver det lyftas till en samhällelig diskussion och man behöver fundera över möjliga åtgärder för att bromsa denna oroväckande utveckling tillsammans med olika aktörer. Samtidigt är det viktigt att vi följer med hur trenden gällande upplevelser av fysiskt våld utvecklas. Ensam kan inte skolan ta itu med dessa fenomen, men det är viktigt att personalen känner till hur allmänna dessa upplevelser är för att kunna beakta det i klassen, diskutera med eleverna om att våld inte är tillåtet och att det finns hjälp och stöd att få vid behov. Man kan även fråga sig om det finns tillräckligt stöd i föräldraskap att tillgå på svenska i vårt land och på vilket sätt det stödet kunde stärkas? Och hur kan vi stöda dialogen mellan barn, unga och deras föräldrar? Ifall dialogen hemma inte är bra, kan det inte heller vara lätt att diskutera svårare saker inom familjen.

Vardagsvanor: Det var vanligare att elever i de svenskspråkiga skolorna åt frukost varje vardagsmorgon jämfört med elever i de finskspråkiga skolorna. I de svenskspråkiga skolorna i åk 4–5 lät 22 procent av eleverna bli att äta frukosten ibland medan 46 procent av flickorna och 33 procent av pojkarna i åk 8–9 lät bli att äta frukost varje vardagsmorgon. Jämfört med 2021 hade det skett en liten ökning i andelen elever som inte åt frukost varje vardagsmorgon. Det fanns inga skillnader enligt undervisningsspråk gällande att inte äta skollunch dagligen, men 44–46 procent av flickorna och 32 procent av pojkarna i åk 8–9 åt inte skollunch dagligen. Andelen elever som inte åt skollunch dagligen hade ökat sedan 2021. Elever i de svenskspråkiga skolorna rapporterade mer sällan att skollunchen var smaklig eller att den hade hög kvalitet. Det var slutligen rätt så många elever som inte dagligen åt frukost eller skollunch och det vore bra om fler elever skulle äta både frukost och skollunch med tanke på att en mångsidig kost och regelbundna måltider stöder lärandet och välbefinnandet. Det vore bra att se över lokalt hur man via luncharrangemang och i matsalssituationen kunde stöda elevernas deltagande i skollunchen.

Frånvaro: Eleverna i åk 8–9 besvarade olika frågor gällande frånvaro. Frånvaro var något mer sällsynt i de svenskspråkiga skolorna. I och med de läroplansändringar som berör skolfrånvaro och som trädde i kraft 1.8.2023 för den grundläggande utbildningen och de uppdateringar av lokala verksamhetsmodeller som gjorts till följd av ändringarna är detta resultat av stort intresse (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014). Skolfrånvaro är ett fenomen som diskuteras aktivt både nationellt och internationellt. Olika slags åtgärder på olika nivåer krävs för att minska på skolfrånvaron och stärka skolnärvaron och dessa gäller allt från verksamhetskulturen och trivselfrämjande insatser till insatser där den enskilda eleven är i fokus och övriga tjänster kan vara inkopplade. Det är viktigt att personalen i skolan har tillräcklig kunskap om frånvaro som fenomen och fungerande verktyg för hur man kan arbeta för att stärka skolnärvaron, samtidigt som det är viktigt att föra en dialog med hemmen om närvarons betydelse och skolans tillvägagångssätt ifall frånvaro uppkommer.

Det var mindre vanligt att elever i årskurs 4 och 5 **deltagit i planering av skolans verksamhet** i de svenskspråkiga skolorna, där hade 37 procent av eleverna deltagit i planeringen medan motsvarande siffra var 47 procent i de finskspråkiga skolorna. Det var ovanligast att flickorna i svenskspråkiga skolor deltagit i planeringen av skolans saker (36 %). Ur resultaten kan vi även se att pojkar oftare upplevde att arbetsron var god och vågade säga sin åsikt i klassen jämfört med flickorna. Flickor i de svenskspråkiga skolorna svarade mest sällan att de kom bra överens med skolkompisar och deras upplevelser i åk 4–5 i de svenskspråkiga skolorna var svagare jämfört med de svenskspråkiga pojkarnas upplevelser och upplevelserna hos eleverna i de finskspråkiga skolorna. Upplevelsen att man inte var viktig varken i skol- eller klassgemenskapen hade ökat något sedan 2019. Upplevelsen var mer allmän hos flickor än hos pojkar och mer allmän i finskspråkiga skolor än

i de svenskspråkiga. Det vore bra att se över hurdana tillvägagångssätt vi har i skolorna för att göra eleverna mer delaktiga i verksamheten och utvärdera dessa. En representativ delaktighet är något helt annat än att få vara med och påverka i skolvardagen och vi behöver fundera över hur vi kunde ge speciellt flickorna starkare upplevelser av delaktighet i skolvardagen. Finns det något vi ännu kunde göra för att involvera fler yngre elever i att delta i planeringen av skolans saker och stärka deras delaktighetsupplevelser? Och hur kan vi ytterligare stärka elevernas, speciellt flickornas, känsla av tillhörighet i skolgemenskapen?

Att utnyttja resultaten i skolan och kommunen

Resultaten för enkäten Hälsa i skolan bidrar med värdefull information om barns och ungas välbefinnande och i resultaten kommer det fram väldigt många olika indikatorer som man på skolorna, läroanstalterna och inom kommunen kan utnyttja i planeringen av verksamheten och när man funderar över hurdana åtgärder det behövs för att stärka barns och ungas välbefinnande och trygghet i skolvardagen. För att följa upp välbefinnandet och tryggheten i skolan eller på läroanstalten använder man ett flertal nationella, lokala och enhetsvisa informationskällor och enkäten Hälsa i skolan utgör en av dessa. Via enkätresultaten ser man utvecklingstrender och har möjlighet att följa med på vilket sätt de åtgärder man satt in för att komma åt något fenomen i skolan eller kommunen kan ha påverkat just de resultaten.

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan ska man beskriva rutinerna och de centrala resultaten för uppföljningarna av elevernas välbefinnande, hälsa och trygghet samt välbefinnandet, hälsan och tryggheten inom skolgemenskapen. Elevvården är en gemensam uppgift för alla som arbetar i skolgemenskapen och elevvårdstjänsternas personal. Det centrala inom elevvården är att eleverna, vårdnadshavarna, undervisningsväsendets personal och elevvårdstjänsternas personal samt samarbetsparterna är delaktiga i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av tillvägagångssätten inom elevvården. I utbildningsanordnarens elevvårdsplan beskrivs hur eleverna, vårdnadshavarna och personalen tar del i utarbetandet av planen och genomförandet av den gemensamma elevvården; hur man ser till att personalen introduceras i och innehar den kompetens som behövs inom den gemensamma elevvården; samarbetet med andra aktörer som stöder elevernas välbefinnande samt hur eleverna, vårdnadshavarna, personalen och samarbetsparterna informeras om principerna för och verksamheten inom den gemensamma och individuella elevvården. (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014)

I läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen finns med andra ord en hel del bestämmelser om hur man behöver leda genom information och strukturera upp verksamheten så att den stöder barns och ungas välbefinnande. Det är viktigt att elever och föräldrar är delaktiga i detta arbete och att hela personalen i skolan har tillräcklig kunskap över nuläget, känner till vilka gemensamma åtgärder man har samt hur man kommer att gå vidare med att förverkliga dessa. Det är även viktigt att hela personalen har förbundit sig till de gemensamma tillvägagångssätten och åtgärderna för att kunna åstadkomma ändringar.

Resultaten från enkäten Hälsa i skolan går bra att utnyttja på olika sätt i undervisningen. De kan fungera som bakgrundsmaterial för att väcka till diskussion kring något specifikt tema, de kan ingå som delar i olika frågesporter eller uppgiftsbanor, de kan bidra med innehåll till olika temadagar eller -evenemang och de kan finnas med i bakgrunden då man vill samla in ytterligare information av eleverna kring olika ärenden. Av de teman som ingår i enkäten Hälsa i skolan passar flera in till exempel inom elevhandledningen, på klassföreståndartimmarna eller i läroämnena omgivningslära och hälsokunskap. Informationen kan utnyttjas som bakgrundsmaterial när man skriver olika slags texter kring något av temana eller så kan man utnyttja tabellerna och statistiken inom matematiken. Med andra ord finns det väldigt många sätt att ta med resultaten som en del av verksamheten i skolan, både för att utveckla välbefinnandearbetet och för att lära sig mera om de olika delområdena.

I kommunen är resultaten av betydelse speciellt gällande välfärdsplanen och -berättelsen för barn och unga. På samma vis som man i skolorna planerar åtgärder utgående från skolans resultat kan man göra lika på kommunnivå. Det går att följa med hur fenomenen utvecklas på långsikt och se ifall de olika insatser man intensifierat har samband med förekomsten av något visst fenomen. Informationen stöder både utbildningsanordnare och välfärdsområden då man funderar över resursbehoven för elev- och studerandevårdstjänsterna.

Slutord

I denna publikation har vi presenterat resultaten för enkäten Hälsa i skolan inom den svenskspråkiga grundläggande utbildningen och gjort jämförelser med de finskspråkiga skolornas resultat. Vi har även lyft fram betydelsen av att använda dessa resultat då man planerar åtgärder för skolornas och kommunernas välbefinnandearbete.

När man ser på de skillnader som framkom i resultaten skulle det vara särskilt viktigt att utreda närmare upplevelsen av elevvårdstjänsterna samt elevernas upplevelser av psykiskt och fysiskt våld av föräldrarna. Man kan fråga sig om det finns något kulturellt bakom dessa skillnader eller om det kan vara svårare att be om hjälp eller erbjuda hjälp då alla känner alla i en mindre gemenskap, såsom gemenskaperna i Svenskfinland oftast är?

Vi hoppas denna publikation kan agera underlag för fortsatta diskussioner om välbefinnandet hos elever i de svenskspråkiga skolorna och att dessa diskussioner fortsätter i skolorna, kommunerna, välfärdsområdena och bland tredje sektorns aktörer.

Referenser

- Birmaher et al. 1999. Psychometric Properties of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED): a replication study. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 38(10), 1230–1236.
- Diskrimineringslagen (1325/2014). Finlex.
- Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014). <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grunderna-laroplanen-den-grundlaggande-utbildningen>
- Undervisnings- och kulturministeriet (2021). Rekommendation om fysisk aktivitet för barn och unga i åldern 7-17 år. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2021:50 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-906-6>